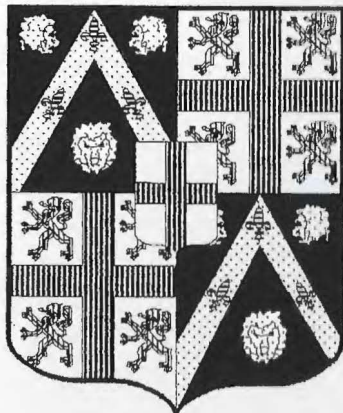

HEEMKUNDIGE KRING

“HET LAND VAN NEVELE”

De Rijkswachtbrigade van Nevele 1880 - 2000

Jan Luysaert

Uitgegeven door de heemkundige kring “Het Land van Nevele”
met steun van het gemeentebestuur van Nevele

Nevele, 2000

Meer dan tweehonderd jaar geleden zag de Rijkswacht op vele plaatsen in België het levenslicht.

Dit werd in 1996 over het hele land op passende wijze gevierd.

Nadien zijn er ook nog een aantal rijkswachtposten opgericht.

Dit is het geval voor Nevele. Ondertussen is dit reeds 120 jaar geleden.

Het reilen en zeilen van de Rijkswacht in deze gemeente wordt u zeer nauwkeurig uiteengezet in voorliggende brochure. Ze levert een schat aan historische gegevens, waarmee een belangrijke bijdrage wordt geleverd tot de viering van 120 jaar Rijkswacht in Nevele.

Wat het “recente” verleden betreft, heeft de brigade zeker al twee reorganisaties van districten meegemaakt, namelijk Deinze en Eeklo, respectievelijk afgeschaft in 1953 en eind 1993.

Het minste wat we dus kunnen zeggen, is dat het een taaie brigade is...

Succes voor de toekomst!!

Denis Bergmans
Kolonel
Commandant van het district Gent

Woord vooraf

Naar aanleiding van het 120-jarig bestaan van de rijkswachtbrigade Nevele, is het goed om eens terug te blikken op het verleden. Niet zozeer uit heimwee, maar wel om eruit te leren.

Dit leert ons dat er inderdaad veel veranderd is, zowel op het gebied van de beschikbare infrastructuur, de beschikbare middelen als de personeelssterkte en de werking...

Alle wijzigingen in detail opsommen is een onmogelijke taak. Er is echter één wijziging die omwille van haar belang toch dient vermeld te worden.

In het verleden was de rijkswacht eerder gebaseerd op een militaire structuur, waarbij de eigen organisatie als voornaamste klant werd aangezien.

Sinds enkele jaren heeft de rijkswacht een nieuwe visie, een nieuwe filosofie, een nieuwe cultuur uitgewerkt. Het betreft een concept dat vooral gericht is op de heersende onveiligheidsgevoelens en -problemen. Dit concept, dat de naam "Basispolitiezorg met Kwaliteit" kreeg, richt zich vooral op gevoelens en problemen waarmee de lokale bevolking wordt geconfronteerd.

Deze problemen wil de rijkswacht oplossen in overleg met de lokale overheden, met de bevolking en met alle andere instanties of organisaties, die daartoe kunnen bijdragen en dit via een mix van politionele en niet-politionele maatregelen.

Of met andere woorden, de eigen organisatie wordt niet langer aangezien als voornaamste klant. De externe partners, zoals daar zijn de lokale overheid, de bevolking, andere politiediensten en organisaties, hebben aan belang gewonnen.

De huidige rijkswacht dient dan ook rekening te houden met deze nieuwe partners en daarbij dient zij evenzeer oog en oor te hebben voor de heersende veiligheidsproblemen, alsook voor het aanwezige onveiligheidsgevoel.

Naast de verscheidene wijzigingen, is er echter ook één constante. Er is een gegeven dat gedurende de voorbije 120 jaar niet of nauwelijks wijzigde: de wil om een hoogstaand kwalitatief werk af te leveren.

In de geschiedenis van de brigade bleef dit gegeven een constante en dit is

enkel en alleen te danken aan de motivatie, de beroepsernst, de dagelijkse inzet en ijver van de vroegere en huidige rijkswachters.

Wat de toekomst ook moge brengen, het personeel van de brigade Nevele is ervan overtuigd dat de nieuwe cultuur en de dagelijkse inzet van het personeel om een hoogstaand kwalitatief werk af te leveren, ook in de toekomst de fundamenten zullen zijn waarop het toekomstig beleid zal worden uitgewerkt en gevoerd.

Adjudant-chef René Brysse
Commandant van de rijkswachtbrigade Nevele

Enkele beschouwingen van de auteur...

Over het verleden van de rijkswachtbrigade Nevele schrijven was om verscheidene redenen minder eenvoudig dan ik aanvankelijk had gedacht.

Ik had gehoopt belangrijke bronnen te vinden bij de rijkswacht van Nevele zelf, maar door de herhaaldelijke verhuisperikelen en vooral door de vernielingen van de kazerne in de meidagen 1940 is het grootste gedeelte van dat archief verloren gegaan. Alleen voor de periode 1985-2000 zijn de belangrijkste documenten bewaard gebleven.

Over de ontstaansgeschiedenis van de rijkswacht verwachtte ik meer te vernemen in de brochure die A. Janssens schreef voor de opening van de kazerne op 13 mei 1985 onder de titel “De rijkswachtkazerne van Nevele, een stukje geschiedenis”. Bij nader toezien bleken in dit artikel een aantal gegevens niet te kloppen.

Zeker toen ons bestuurslid Daniël D’Hooge bladerde in het “Correspondentieboek 1871-1881” van de gemeente Nevele en er enkele belangrijke brieven vond in verband met de stichting van de rijkswacht Nevele, was het voor mij duidelijk dat de geschiedenis opnieuw moest worden geschreven.

Om de volledige personeelslijst te kunnen samenstellen trok ik op informatie bij kolonel Denis, archivaris van het “Centrum voor Geschiedenis en Tradities van de Rijkswacht”, maar ook hier was de oogst zeer mager.

Uiteindelijk vond ik de sleutel van de hele geschiedenis in het Provinciaal Archief van Beveren (Waas) en in het Gemeentearchief van Nevele, namelijk een brief van 18 december 1879 waarin de kapitein-commandant van Gent meedeelt dat de rijkswachtbrigade van Nevele op 17 december 1879 werd geïnstalleerd en de inschrijving van de eerste rijkswachter in het bevolkingsregister van Nevele op 22 december 1879.

Met een beetje zin voor realiteit meen ik te mogen aannemen dat de dienst pas op 1 januari 1880 echt op dreef is gekomen, daarom durf ik als stichtingsdatum 1 januari 1880 stellen en bovendien is dit een mooi rond getal om 120 jaar rijkswacht Nevele te vieren.

Iedereen die mij op de een of andere manier heeft geholpen dank ik heel bijzonder: Daniël D’Hooge, kolonel Denis, adjudant-chef René Brysse, het personeel van het archief te Nevele en te Beveren (Waas) en Paul De Coninck uit Maldegem.

Het is een vreemde gewaarwording om het eerste en laatste woord te mogen schrijven over de rijkswachtbrigade Nevele 1880-2000!

Jan Luysaert

Geschiedenis van de rijkswacht in België

Politiekrachten tijdens het Ancien Regime¹

Tijdens de Romeinse tijd bestaat er in België een politieke en administratieve eenheid, maar tijdens het leenroerig tijdvak verbreekt de eenheidsstaat tot zelfstandige vorstendommen.

Vanaf de 9e eeuw maakt de graaf de wet, hij staat aan het hoofd van de politie, spreekt recht, slaat munt, int belastingen en brengt een leger op de been.

Vanaf de 10e eeuw verdeelt hij zijn graafschap in burggraafschappen, bestuurd door burggraven die de militaire, fiscale en juridische macht bezitten.

Tijdens de 12e eeuw plaatst graaf Filips van de Elzas (1168-1191) een soort nieuwe ambtenaren aan het hoofd van de burggraafschappen: de baljuws. Zij worden onder de lagere adel gekozen, zijn afzetbare en betaalde ambtenaren die de burggraven uit de vorige eeuw vervangen. In 1169 wordt de eerste baljuw in Gent aangesteld.

De baljuw, in sommige streken de amman of drossaard genoemd, zit in naam van de graaf of van de heer van de heerlijkheid de schepbank voor; hij bezit rechterlijke en politieke bevoegdheid. Voor de uitoefening van de politieke taak en uitvoering van de vonnissen beschikken de baljuws over medewerkers, die naar gelang van de streek of het tijdperk, vangers, dienaren, schutters of officieren worden genoemd.

In de 17e eeuw verliest het baljuwschap aan macht en invloed en de assessor, een rechtsgeleerde die de baljuw bijstaat, trekt de rechterlijke uitoefening meer naar zich toe.

Politiekracht tijdens de Oostenrijkse tijd

Op het eind van de 17e eeuw, tijdens het Oostenrijks Bewind, worden geleidelijk onderling onafhankelijke politieke krachten opgericht, marechaussee genoemd.

¹. Dit hoofdstuk is een samenvatting van *Geschiedenis van de Rijkswacht*, Brussel, 1979, p. 27-28 en P. De Coninck, *Tweehonderd jaar gendarmen in Maldegem*, Maldegem, 1996, p. 8 e.v.

<p>M^{re} le Ministre de l'Intérieur à Bruxelles.</p> <p>130</p> <p>Gendarmerie.</p>	<p>Nevele, le 27 juiv 1792.</p> <p>Monsieur le Ministre,</p> <p>Les Souffrants Bourgeois et échevins des communes de Nevele, Poesela, Meigen, Oesele & Lanzen, adressent à M^{re} le Ministre de la Haute Orientale, exposent à M^{re} le Ministre les considérations suivantes, sans exception d'obtenir une demi-brigade de gendarmes ayant la Commune de M^{re} ville pour résidence!</p> <p>En règle générale le chef-lieu du canton doit se pourvoir d'un chef-lieu de gendarmes; notre commune quoique chef-lieu, n'est point dans le cas de faire exception sous ce rapport. La bri-</p>
--	---

Aanhef van de brief van 27 november 1872 waarin de burgemeesters en schepenen van Nevele, Vosselare, Meigem, Poesela en Landegem aan de minister van Binnenlandse Zaken uiteenzetten waarom Nevele denkt recht te hebben op een rijkswachbrigade.
(Archief "Het Land van Nevele")

In Vlaanderen worden er marechaussee-eenheden opgericht in het Brugse Vrije, in de Oudburg van Gent-waaronder de baronie Nevele valt-, in het Land van Aalst, in het Land van Waas en in de kasselrijen Kortrijk en Oudenaarde.

De gendarmerie tijdens het Frans Bewind (1794-1815)

Door de slag bij Fleurus op 26 juni 1794 verovert het Franse leger de Zuidelijke Nederlanden en het Prinsbisdom Luik. Reeds op 14 augustus 1794 wordt de politie in de veroverde gebieden door militaire bevelhebbers verzekerd, maar de bijzondere Belgische wetten en gewoonten blijven voorlopig behouden. Bij decreet van 9 vendémiaire jaar IV (1 oktober 1795) worden onze provincies aan Frankrijk aangehecht en ze zijn dus een deel van de Franse Republiek waar de Franse wetten van toepassing zijn. De oorspronkelijke ambtenaren mogen voorlopig hun functie behouden, maar hun bevoegdheden worden aan banden gelegd. Alle ingezetenen, ook de marechaussee, moeten hun wapens inleveren. Het geannexeerde gebied wordt in negen departementen ingedeeld. Oost-Vlaanderen maakt deel uit van het Departement van de Schelde (*Département de l'Escaut*), met als hoofdplaats Gent.

Na de reorganisatie van de administratie, de rechtbanken en de gemeentebesturen, moet in ons land nog een openbare macht gevestigd worden. Bij decreet van 16 januari 1791 wordt in de Franse Republiek de Franse nationale gendarmerie opgericht. Dit is eigenlijk een nieuwe naam voor de oude marechaussee. De Franse regering wil de nieuwe Belgische departementen van een gendarmerie voorzien die naar vorm en regime identiek is met die van de andere departementen van de Franse Republiek. Pas nadat de administratie en de rechterlijke instellingen zijn opgericht, begint de Franse regering met de organisatie van de openbare macht, met name de *gendarmerie départementale*. In afwachting van de oprichting van deze departementale gendarmerie verzekert de *gendarmerie nationale*, die deel uitmaakt van het Franse leger, de openbare orde.

Op 30 oktober 1795 (8 brumaire jaar IV) gelast het *Comité de Salut Public* de Franse generaal Wirion, commandant van de nationale gendarmerie bij het Franse leger, met de oprichting van drie nieuwe gendarmeriedivisies in het vroegere België. Vanaf eind november 1795 (frimaire jaar IV) beveelt Wirion voorlopige brigades op te richten in de departementshoofdplaatsen. In het Scheldedepartement voorziet hij twee compagnies: een te Gent en

Tabel A, aan het koninklijk besluit gevoegd.

Staat die de verblijfplaats en het getal manschappen der nieuwe brigaden en van den afgezonderden post aanwijst.

PROVINCIE	VERBLIJFPLAATS.	INRICHTENDE SAMENSTELLING.					
		te paard.			te voet.		
		Wachtmeesters.	Brigadiers.	Gendarmen.	Wachtmeesters.	Brigadiers.	Gendarmen.
Oost-Vlaanderen.	Nevele.....	»	»	»	1	»	3
	Calloo.....	»	»	»	1	»	4
	Munck-Zwalm (1)	»	»	»	»	1	2

Tabel B, aan het koninklijk besluit gevoegd.

Staat die de posten en brigaden veranderd en hunne samenstelling aanduidt.

PROVINCIE.	VERBLIJFPLAATS.	GETAL MANSCHAPPEN DER BRIGADEN TE VOET.		
		Wachtmeesters.	Brigadiers.	Gendarmen.
Oost-Vlaanderen.	Stekene.....	»	1	3
	Zele.....	»	1	3
	Hamme.....	1	»	3
	Sint-Gilles-Waas.	»	1	3
	Basele.....	»	1	3
	Selzaete.....	1	»	4
	Herzele.....	»	1	4
	Moerbeke.....	1	»	4

(1) Afgezonderde post.

een te Aalst. De compagnie Gent omvat drie luitenantschappen nl. Gent, Oostburg en Sas van Gent. Het luitenantschap Gent krijgt de brigades Gent, Bellem, Waarschoot en Maldegem onder zijn bevoegdheid. Elke brigade telt een wachtmeester of brigadier als brigadecommandant en vier gendarmen.

De normale afstand tussen de brigades is bepaald op vier Franse mijl of 17,78 km en mag nooit groter zijn dan zes postmijl of 23,38 km. In de aanvraag tot de oprichting van een brigade in Nevele stellen de burgemeesters dat Nevele ten minste drie mijl verwijderd is van de brigade Aalter waaronder die gemeente valt.

Voor de gendarmerie geïnstalleerd is, worden in ons land bij decreet van 20 messidor III (8 juli 1795) in iedere gemeente één of twee veldwachters aangesteld (*gardes champêtre*).

De marechaussee onder het Hollandse regime

De Fransen verlaten in de grootste wanorde onze streken in de eerste twee maanden van 1814 en op politieel vlak ontstaat er een vacuüm. In januari 1814 beginnen de Verbonden Mogendheden aan de verovering van België en ze verordenen op 27 februari 1814 "zo spoedig mogelijke een gewapende macht in het leven te roepen, die geschikt is om de orde en de openbare rust te handhaven" in het rechtsgebied van het Voorlopig Bewind in België. Aanvankelijk wordt enkel in de zuidelijke provincies - de Belgische - een korps opgericht onder de naam marechaussee.

De organisatie en het uniform verschillen niet veel van de vorige. Er zijn evenveel marechaussee-compagnies als er departementen behoren tot het Voorlopig Bewind in België.

Op 30 januari 1815 vaardigt koning Willem I het Reglement op "de politie, de discipline en den dienst der marechaussee" uit. De organisatie en de reglementering van de Franse gendarmerie en de bestuurlijke en rechterlijke organisatie uit de Franse tijd blijven grotendeels behouden.

Op 28 augustus 1817 volgt een belangrijke reorganisatie. De marechaussee is ingedeeld in drie divisies. De commandant van de tweede divisie voert het bevel vanuit Gent over de compagnies Oost-Vlaanderen (Gent), West-Vlaanderen (Brugge) en Hengouwen (Mons). De compagnie Oost-Vlaanderen heeft de luitenantschappen Gent, Oudenaarde en Dendermonde.

Het luitenantschap Gent heeft volgende brigades onder zijn bevel: Gent,

Tabel bij het Koninklijk Besluit van 18 april 1876 waarbij de op te richten rijkswachtbrigade van Nevele wordt omschreven. (Archief "Het Land van Nevele")

Gendarmerie
N° 111.

Nevele, den le 28 Août 1876.

Monsieur le Gouverneur,

En réponse à votre lettre en date du 21 Août dernier
N° 1936, 1re div^{is} par laquelle vous m'informez que par lettre
du 16 du même mois le capitaine commandant la gendarmerie
se déclare le local provisoire présenté par l'administration com-
munale insalubre et dangereux. Nous avons l'honneur de vous
faire connaître qu'il est inutile de prouver que cette assertion
n'est nullement fondée, les exigences de l'administration de ce
corps sont réellement exagérées et capricieuses; en effet cette maison
de construction moderne a toujours été habitée par des militaires et
des personnes appartenant à la bonne bourgeoisie de notre com-
mune, qui ne se sont jamais repenties des inconvenients que
M^r le commandant signale.

Tu qu'il est impossible de satisfaire aux prétentions
du commandant de ce corps, qui, refusant sans raisons le
local offert ne se contenterait évidemment d'aucun autre que
l'administration mettrait à sa disposition, le collège attendra
l'installation définitive qu'elle a proposée.

Cependant comme nous craignons qu'il n'y avait pas
le moindre doute sur l'acceptation du dit local, ayant été
officiellement agréé par le commissaire de la province ainsi
qu'il par le commandant de la gendarmerie de l'arrondisse-
ment au mois de juillet dernier; le bureau municipal au nom de
collège en vue de pouvoir mettre le local promptement à la
disposition de la gendarmerie s'est engagé à payer au lieu-
taire actuel la somme de 125 f. à titre de cessio de bail et de
logement anticipé, dépense à laquelle nous espérons que la dipu-
tation permanente voudra faire honneur au nom de la province
Par ord^{re} le secret; des Bourgmestres et Echevins;

Eeklo, Deinze, Eke, Aalter, Wetteren en Kaprijke. Nevele maakte deel uit van de brigade Aalter, gelegen langs het kanaal Brugge-Gent, op ongeveer 2 km van de brug, wat voor de dienstuitvoering een grote hinder betekent. Om gemakkelijk de andere oever te kunnen bereiken, krijgt die brigade in 1828 een bootje.

Een van de opdrachten van de marechaussee bestaat in het overbrengen van veroordeelde en aangehouden personen en aangezien Nevele een vredege-recht bezit, moet het gemeentebestuur vaak een beroep doen op de brigade van Aalter om gevangenen weg te brengen. Als de marechaussee te paard was, bond hij de gevangene met een touw aan het zadel en die moest dus maar met het paard meelopen. Bemiddelde lieden konden op hun kosten een koets huren.

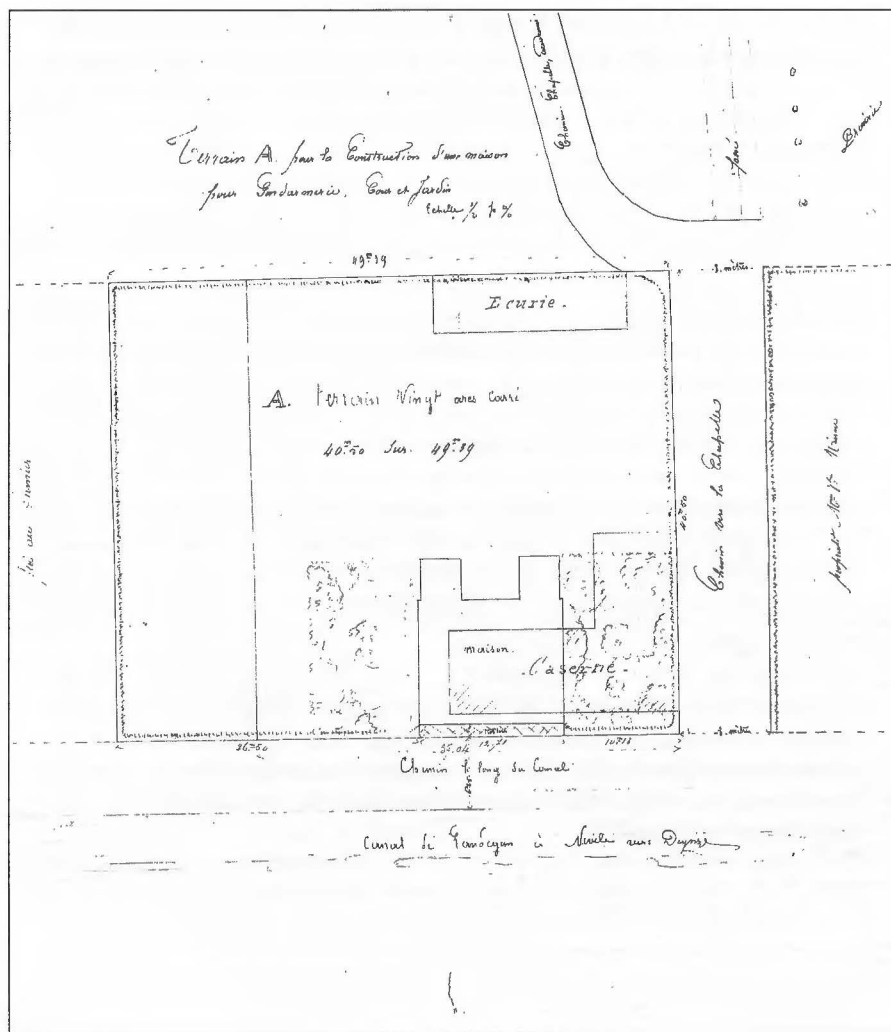
Ontstaan van de Belgische nationale gendarmerie

Na de Belgische Omwenteling vaardigt het Voorlopig Bewind op 19 november 1830 een besluit uit tot oprichting van de "Nationale Gendarmerie". De nationale gendarmerie behoudt de kenmerken van de vroegere Franse gendarmerie en van de koninklijke marechaussee, nl. een militaire macht met een politietaak.

De benaming "nationale gendarmerie" blijft bestaan tot in 1925. Bij de vertaling van de grondwet in het Nederlands wordt gendarmerie vertaald in rijkswacht. Pas vijf jaar later in 1930 gaat men over tot de wijziging van de de opschriften op de gevels van de Vlaamse rijkswachtkazernes, maar de naam gendarme blijft in de volksmond tot op heden bestaan in plaats van het officiële rijkswachter.

Brief van 26 augustus 1876 aan de gouverneur waarin de gemeente Nevele vindt dat de eisen van de rijkswacht in verband met de keuze van een voorlopig lokaal overdreven zijn.

(Archief "Het Land van Nevele")

Kopie van het grondplan van de nieuwe kazerne te Nevele, op 16 juli 1876 opgestuurd aan de gouverneur. Omdat het gebouw (aangeduid als "maison") te dicht bij een opslagplaats voor mest (aangeduid als "quai au fumier") ligt, heeft de ingenieur van Bruggen en Wegen de kazerne (aangeduid als "Caserne") anders ingeplant. (Origineel in het Rijksarchief te Beveren, Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2)

De politieke en maatschappelijke situatie te Nevele in het laatste kwart van de 19e eeuw

Politieke toestand²

Op 21 januari 1867 wordt Leonce Mulle de Terschueren gemeenteraadslid in vervanging van de overleden Marcellin Bekaert. In Nevele heerst in die tijd de geest van het unionisme, dat is de politieke samenwerking van gematigde en conservatieve liberalen en katholieken. Zelfs enkele vrijzinnige families zoals de Comparés, de Lovelings, de Fredericqs en de Van der Cruyssens kunnen in Nevele vrij goed aarden.

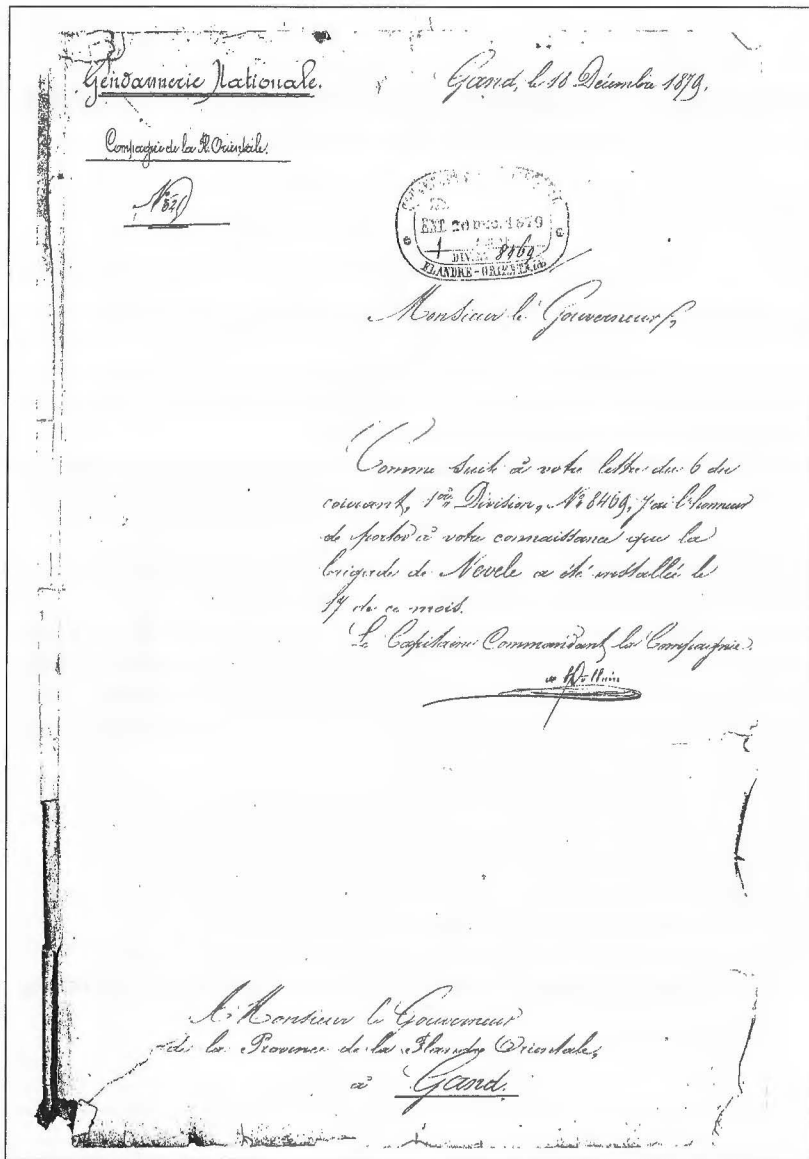
De familie Mulle de Terschueren komt zich in Nevele vestigen in 1862. Ze is afkomstig van Tielst en krijgt in 1849 bij erfenis het goed de Motte met kasteel te Nevele.

In juli 1871 wordt Mulle provinciaal raadslid voor het kanton Nevele en blijft het tot aan zijn dood in 1888.

In januari 1874 wordt Leonce Mulle de Terschueren tot burgemeester benoemd ter vervanging van de overleden Augustin Cackaert; zijn schepenen zijn Leo Dias en Louis Buysse, vader van de Nevelse schrijver Cyriel. Op gemeentelijk vlak gonst het van de initiatieven, ontwerpen en verwezenlijkingen, o.m.:

- richtingsplan voor het bouwen van huizen;
- plan voor het oprichten van een nieuwe academie;
- uitbouw van het pompierskorps;
- aanleggen van trottoirs;
- aanvraag tot overname van steenwegen door de staat;
- aanvraag tot het stichten van een rijkswachtbrigade te Nevele;
- gronden ter beschikking stellen voor een rijkswachtkazerne te Nevele.

² J. Van de Castele, Het burgemeesterschap van Leonce Mulle de Terschueren: zoals het was en zoals Buysse het zag, in *Het Land van Nevele*, jg. 6 (1975), afl. 2, p. 38-125.

De kapitein-commandant van Gent deelt aan de gouverneur mee dat de rijkswachtbrigade van Nevele op 17 december 1879 werd geïnstalleerd. (Origineel in het Rijksarchief te Beveren, Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2)

Sociaal-economische toestand in Vaanderen en in Nevele tijdens de 19e eeuw³

Op het platteland leeft de bevolking in het eerste kwart van de 19e eeuw hoofdzakelijk van landbouw en huisnijverheid.

In het midden van de 19e eeuw stijgt de bevolking met gemiddeld 0,5 à 0,8 % per jaar, terwijl de graanproductie slechts in geringe mate stijgt, dus gaan de prijzen van de levensmiddelen drastisch de hoogte in. Niet alleen de prijzen van de levensmiddelen stijgen, ook de pachtprijzen gaan in de eerste helft van de 19e eeuw met 50 à 60% omhoog. Dit heeft onmiddellijke gevolgen voor de landbouwer-pachter. Hij probeert te rationaliseren en schakelt over van arbeiders in vaste dienst op dagloners. Deze landarbeiders die per dag worden betaald, worden enkel in drukke perioden zoals voor het wieden, oogsten of dorsen in dienst genomen.

In de kalme tijd van het jaar proberen die dagloners hun loon aan te vullen door thuis langer en harder te weven of te spinnen. Volgens de beroepsopgave in de bevolkingsregisters zijn tussen 1870-80 in de Nevelse Zeistraat 11 mannen van de 49 wever, 9 zijn handarbeider en 4 dagloner.⁴ Maar ook die traditionele huisnijverheid heeft zwaar te lijden onder de concurrentie van het buitenland en vooral van de textiel fabrieken. De huisnijverheid geraakt op die manier in een complete impasse. Zeker na de landbouw- en textielcrisis van de jaren 1845-47 wordt overleven voor velen steeds moeilijker.

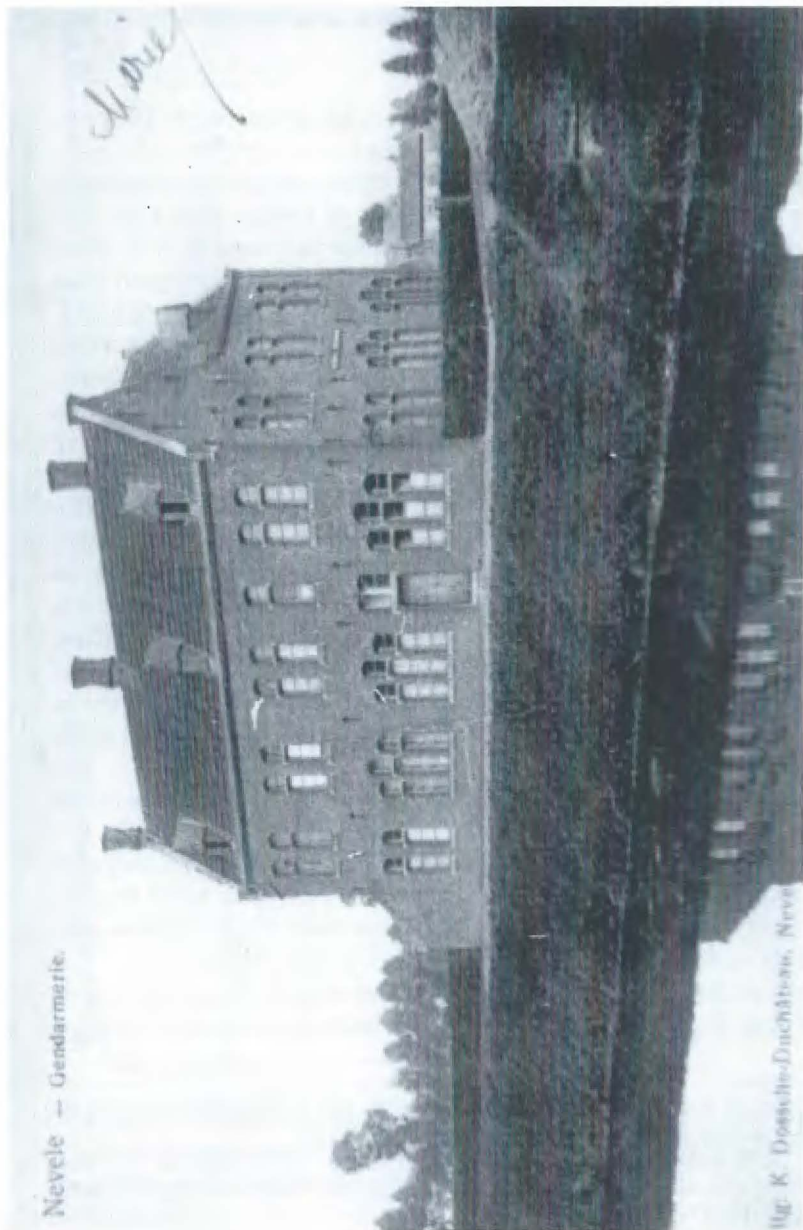
Legale wegen om die schrijnende armoede drastisch te veranderen zijn er op het platteland niet.

Om opstandige bewegingen in het derde kwart van de 19e eeuw enigszins in te dijken, plant de overheid openbare werken. Zo lezen we in Buysse "Het Recht van de Sterkste" dat een tiental mannen van de Zeistraat elke week als aardewerker naar de Scheldewerken in Gent trekken.

Op de wijk Den Hul te Nevele waarvan de Zeistraat, de Blasiusdries en de Vaart deel uitmaken, slaat de armoede bijzonder hard toe. Het hoeft ons

³ J. Art, R. Van Eeno, 1850-1914. Nieuwste tijd, in *Geschiedenis van de kleine man*, BRT-Open School, 1979, p.129-154.

⁴ J. Taeldeman, De Nevelse Zeistraat anno 1870-1880 en die van Buysse, in *Mededelingen van het Cyriel Buysse Genootschap*, III, Gent, 1987, p.137-149.

De gendarmerie van Nevele in 1900. (Fotoarchief "Het Land van Nevele")

dan niet te verbazen dat juist daar de kleine criminaliteit welig tiert, zoals wildstroken of stelen van kippen, konijnen en vis of desnoods bedelen als uitweg wordt gezocht. De overheid maakt zich hierover zorgen en vraagt naar een krachtdadige politiemacht.

Een gendarmerie in Nevele

Eerste stappen tot het oprichten van een gendarmerie in Nevele

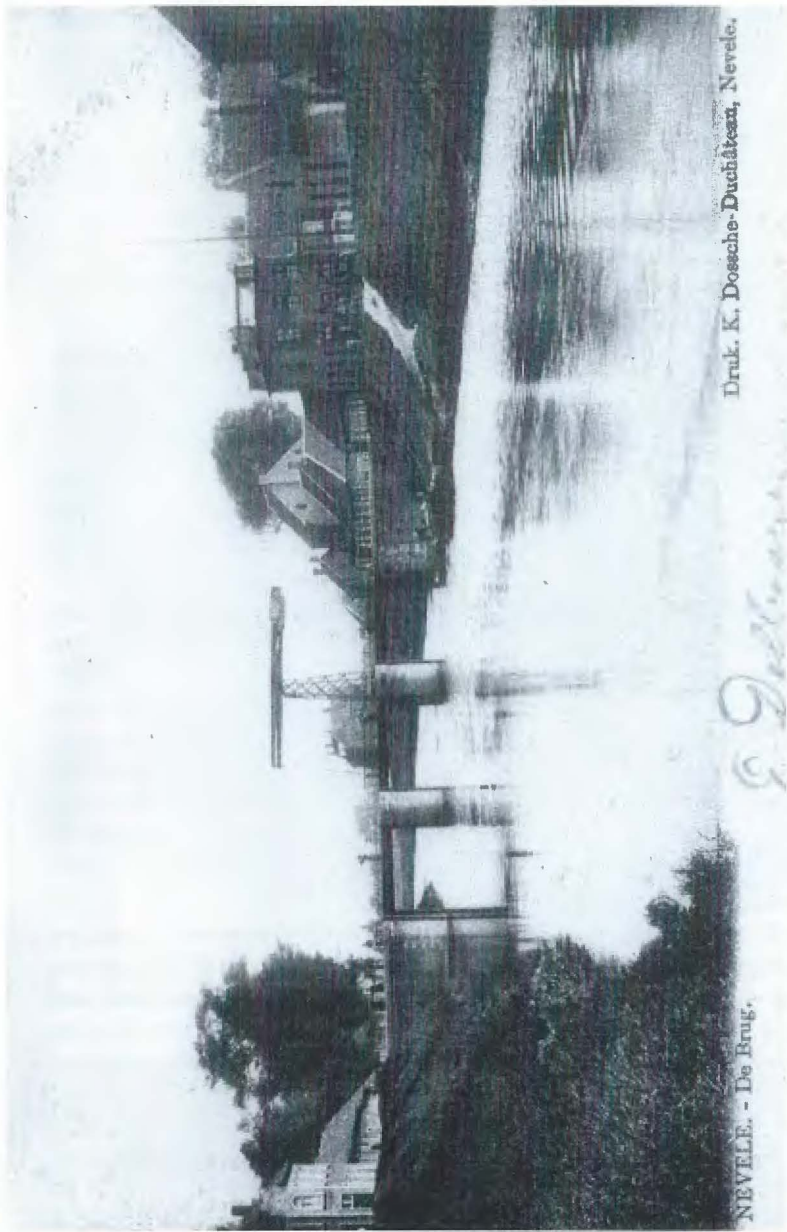
In 1851 maken de gemeenten Aalter, Bellem, Hansbeke, Knesselare, Landegem, Lotenhulle, Lovendegem, Merendree, Meigem, Nevele, Poesele, Poeke, Ronsele, Zomergem, Ursel en Vosselare deel uit van de rijkswachtbrigade Aalter en van een gedetacheerde post in Zomergem.⁵

Op 27 november 1872 richten de burgemeesters en schepenen van Nevele, Vosselare, Meigem, Poesele en Landegem een Franstalig verzoek aan de Minister van Binnenlandse Zaken om in Nevele een rijkswachtbrigade op te richten.⁶

In hun schrijven halen ze doorwegende argumenten aan. Normaal bezit de kantonhoofdplaats ook een rijkswachtbrigade. Nevele dat niet alleen kantonhoofdplaats is, maar tevens een vrederecht heeft, maakt een uitzondering op die regel, want de gemeente is aangewezen op de rijkswacht van Aalter die op het verst mogelijke punt gelegen is van Nevele. Deze grote afstand zorgt voor het nodige ongemak. Bovendien is Nevele, zo beweren de vroege gemeentebestuurders, een belangrijker bevolkingscentrum dan Aalter en dat bewijzen de ondertekenaars van de brief met bevolkingscijfers. Nevele zelf heeft een bevolking van 3400 inwoners; Meigem dat maar op 2 minuten gaan van Nevele ligt, telt 1200 inwoners; Poesele ligt op 25 minuten van Nevele en heeft 700 inwoners net als Vosselare dat maar op 10 minuten van Nevele verwijderd is; Landegem met zijn 2000 inwoners ligt op half uur van Nevele het verst verwijderd. Nevele ligt dus in een centrum dat 8000 inwoners telt. Het is vanzelfsprekend dat er in zo'n dichte bevolkingsgroep vaker iemand op heterdaad wordt betrapt. Bovendien lig-

⁵. C. Berth, *Nouveau dictionnaire universel des communes*, Bruxelles, 1851, p. 287-288.

⁶. G.A.N., Correspondentieboek 1871-1881, brief van 27.11.1872.

NEVELE. - De Brug.

Druk. K. Dossche-Duchâteau, Nevele.

De brug over het Schipdonkkanaal met in het midden van de foto de gendarmerie in 1900.
(Fotoarchief "Het Land van Nevele")

gen de gemeenten Hansbeke en Lotenhulle die ook deel uitmaken van de brigade Aalter, dichterbij Nevele dan bij Aalter. Daarbij komt nog dat Nevele, jammer genoeg, een slecht befaamde wijk heeft waar de plaatselijke politie, die maar uit twee veldwachters bestaat⁷, niet in staat is om er de orde te handhaven en er controle uit te oefenen op de openbare zeden. Het is dus duidelijk dat de rijkswachbrigade in Nevele moet liggen. Aalter geniet nu alle voordelen van een openbare macht, terwijl het grootste gedeelte van het kanton verstoken blijft van politiediensten.

Maar de burgemeesters en schepenen zijn niet zo veeleisend dat ze de brigade van Aalter willen overplaatsen naar Nevele. Ze willen enkel van Nevele de belangrijkste verblijfplaats van de rijkswacht in het kanton maken en Aalter mag nog de helft van zijn huidige brigade behouden. Uiteraard hopen de ondertekenaars dat hun verzoek gerechtvaardigd is.

Op zoek naar een geschikt rijkswachtklokaal

Op 18 april 1876 wordt er een Koninklijk Besluit uitgevaardigd dat voorziet in de oprichting van een rijkswachbrigade in Nevele, bestaande uit een wachtmeester en drie rijkswachters te voet.

De burgemeester en schepenen laten er geen gras over groeien en gaan op zoek naar een geschikt huis. Tijdens deze zoektocht duiken vier woningen op, maar telkens worden ze door de hogere overheid afgewezen.

Een rijkswachbrigade in een café?

Reeds op 18 mei 1876⁸ schrijven de gemeentevaders aan de gouverneur dat ze op zoek zijn geweest naar een geschikt lokaal. Jammer genoeg hebben ze geen definitief lokaal kunnen vinden en omdat ze zo vlug mogelijk zowel kantonale als gemeentelijke politie in Nevele willen onderbrengen, hebben ze een voorlopig lokaal gevonden. Het bestaat uit vier kamers en een kantoor op dezelfde overloop. De kamers zijn vrij ruim; twee ervan zijn ongeveer zeven meter lang en zes meter breed. Bovendien is er een keuken met een oven. De huur van het lokaal bedraagt 600 frank voor 6 maanden. Het lokaal ligt "gelukkig" in een van de beste herbergen van het dorp en

⁷. Namelijk Louis Geldolf en Philip Trominck, zie D. D'Hooge en A. Janssens, *Gemeentelijke vrijwillige brandweer Nevele 100 jaar*, Nevele, 1975, p. 7.

⁸. G.A.N., Correspondentieboek 1871-1881, brief van 18.05.1876.

Relevé des objets nécessaires pour l'ameublement
de la caserne de Gendarmes à Nevele;
Paroisse.

38	-	1 ^{re}	Un pupitre de bureau avec crayon	18 f
160	-	2 ^e	Quatre armoires au garde-côtes n° 14	160
80	-	3 ^e	Quatre tables n° 14	80
60	-	4 ^e	Deux chaises dont une de bureau n° 14	60
32	-	5 ^e	Quatre caisses n° 14	32
32	-	6 ^e	Quatre fauteuils n° 14	32
276	-	7 ^e	Cinq tables dont un table pour bureau n° 14	276
46.25	-	8 ^e	Cinq bancs à charbon, cinq poignées, cinq tables à feu et cinq thermos	46.25
35	-	9 ^e	Un lit de camp pour la salle de justice	35
15	-	10 ^e	Un baquet et une couverture	15

Les quatre lits avec matelas, traversin, taquet, paille.
Draps de lit et couvertures de laine, de tourment à la
brigade de Gand.

Gand, le 2 janvier 1878
Le Capitaine Commandant la Compagnie

Op 2 januari 1878 maakte de kapitein-commandant van Gent een staat op van de voorwerpen die noodzakelijk zijn voor de rijkswachtbrigade van Nevele. (Origineel in het Rijksarchief te Beveren, Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2)

kijkt uit op het marktplein.⁹ De ondertekenaars van de brief hopen dat hun aanbod zal in de smaak vallen van de burgerlijke en militaire overheid. In zijn antwoord wijst het provinciebestuur erop dat de voorlopige toestand wel een jaar zou kunnen duren en dat het nuttig zou zijn een huurcontract te sluiten dat kan verlengd worden tegen 100 frank per maand.¹⁰ De gemeente laat op 8 juni¹¹ weten dat het huurcontract voor onbepaalde tijd zal verlengd worden tegen honderd frank per maand. Maar er werd zonder de kapitein-commandant van de rijkswacht Gent gerekend. Hij denkt er niet aan de gendarmen onder te brengen in een logement dat zich in een café bevindt. Zo iets is onmogelijk voor de dienst en bovendien is het gebouw niet ruim genoeg. Dus moet er een andere mogelijkheid gezocht worden.¹² Maar het provinciebestuur zou toch graag hebben dat de kapitein-commandant samen met gedeputeerde Libbrecht ter plaats de toestand gaat onderzoeken.¹³ De kapitein is bereid op 1 juli naar Nevele te gaan maar niet om het huis te inspecteren dat hij reeds heeft afgekeurd op 18 juni.¹⁴

Voorstel weduwe De Vliegheer

Op 13 juli 1876¹⁵ doet het college van burgemeester en schepenen aan de gouverneur een nieuw voorstel voor een voorlopig lokaal. Het huis is eigendom van weduwe De Vliegheer, is gelegen in de Langemunt te Nevele en staat kadastraal bekend onder de nrs. 326a en 327a, sectie C.¹⁶ Volgens het gemeentebestuur heeft de kapitein van het arrondissement het reeds bezocht en het voorstel aanvaard. De jaarlijkse huur bedraagt 325 frank. De belasting bedraagt 68 frank; de huidige huurder krijgt een schadeloostelling van 125 frank en de kosten voor de inrichting van het lokaal zullen tot 200 frank oplopen. Op 31 juli¹⁷ stuurt de gemeente een kopie van het huurcontract aan de gouverneur.

9. De juiste plaats hebben we niet kunnen vinden, maar we vermoeden dat het over café "De Roos" gaat.

10. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2.

11. G.A.N., Correspondentieboek 1871-1881, brief van 08.06.1876.

12. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 18.06.1876.

13. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 27.06.1876.

14. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 29.06.1876.

15. G.A.N., id., brief van 13.07.1876.

16. Dit huis is nu nummer 44 in de Langemunt te Nevele.

17. G.A.N., id., brief van 31.07.1876.

Café "In den Vos" te Vosselare in 1919. Tijdens de hertstellingswerken aan de kazerne te Nevele tussen 1919-1921 was hier de rijkswacht gevestigd in het lokaal rechts van de deur.
(Foto Marcel Michiels, Vosselare)

Maar het loopt verkeerd, want op 16 augustus 1876¹⁸ bezoekt de kapitein-commandant van de rijkswacht te Gent het voorlopig gebouw dat door de gemeentelijke administratie is voorgesteld en verklaart het ongezonder en gevaarlijk. De burgemeester en schepenen vinden echter dat deze bewering op niets steunt, dat de eisen van de rijkswacht werkelijk overdreven en eigenzinnig zijn, want het huis is een moderne constructie die altijd is bewoond geweest door renteniers en personen uit de gegoede burgerij van de gemeente. Zij hebben nooit klachten geuit over de gebreken die de commandant signaleert. Aangezien het onmogelijk is te voldoen aan de eisen van de korpscommandant die zonder reden dit lokaal weigert en nooit tevreden zal zijn met een lokaal door de gemeente ter beschikking gesteld, zal het college de definitieve installatie van een rijkswachtbrigade afwachten.¹⁹ Maar de gemeente blijft hopen dat dit lokaal, dat reeds in de maand juli 1876 de officieuze instemming had gekregen van de rijkswachtcommandant van het arrondissement, zal kunnen gebruikt worden. De burgemeester heeft trouwens een bedrag van 125 frank betaald als vooruitbetaling maar krijgt dit bedrag in oktober 1876 terug.²⁰

Voorstel Seriacop

Op 22 oktober 1876 laat E. Seriacop²¹ in naam van zijn vader aan de gouverneur weten dat die van plan is zijn huis in Nevele te verlaten en het aanbiedt tegen 20.000 frank. Het huis is echt geschikt als rijkswachtkazerne en is in een uitstekende staat.²² In zijn antwoord vindt de gouverneur dat het veel te laat is om onderhandelingen aan te knopen over dit aanbod, omdat het onderzoek voor de bouw van een nieuwe kazerne al ver gevorderd is. De bouw van een nieuwe kazerne is veel voordeliger zowel voor de provincie als voor de eisen van de rijkswacht zelf. Bovendien is de voorgestelde prijs veel te hoog.²³ Edgard Seriacop geeft niet op. In zijn brief van 26 november 1876 aan de gouverneur²⁴ haalt hij het grof geschut boven: de

¹⁸ G.A.N., id., brief van 28.08.1876.

¹⁹ R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2.

²⁰ R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2.

²¹ Edgard Charles Seriacop is de zoon van Karel Martin Seriacop (°1797-†1877) eigenaar van het huis in de Langemunt nr. 9 te Nevele (G.A.N., Bevolkingsregister van 1866, deel I, blad 18).

²² R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 22.10.1876.

²³ R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 31.11.1876.

²⁴ R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 26.10.1876.

Nationale gendarmerie. — Gendarmerie nationale.

Compagnie van Oost-Vlaanderen. — *Compagnie de la Flandre Orientale.*

abel aanduidende de luitenantschappen, de brigaden en het inrichtend werkelijk getal der compagnie.

Tableau indiquant les lieutenances, les brigades et l'effectif organique de la compagnie.

AANDUIDING DER DÉSIGNATION DES			TE PAARD. A CHEVAL.			TE VOET. A PIED.			
luitenantschappen. <i>lieutenances.</i>	brigaden. <i>brigades.</i>	gemeenten. <i>communes.</i>	Officiers. <i>Officiers.</i>	Onderofficiers. <i>(Sous-officiers.)</i>	Brigadiers. <i>(Brigadiers.)</i>	Gendarmen. <i>(Gendarmes.)</i>	Onderofficiers <i>(Sous-officiers)</i>	Brigadiers. <i>(Brigadiers.)</i>	Gendarmen <i>(Gendarmes.)</i>
Gent (Gand)	Deynze	Astene, Bachtel-Marie-Lerne, Deynze, Gotthem, Grammene, Machelen, Nazareth, Olsene, Petegem, Vynckt, Wontergem, Zeveeren, Zulte.		1		4			2
	Evergem	Evergem, Oostacker, Sleydinge, Wondelgem.						1	3
	Gent (Gand)	Afsné, Gent (<i>Gand</i>), Gendbrugge, Heusden, Laethem-St-Martin, De Pinte (<i>La Pinte</i>), Ledeborg, Mariakerke, Meirelbeke, Melle, St-Amansberg (<i>Mont-St-Amand</i>), St-Denijs-Westrem, (<i>St-Denis-Westrem</i>), Swynaerde, Drogen (<i>Tronchiennes</i>), Vinderhaute.	3	4	6	38	2	2	18
	Loochristy	Destelbergen, Desteldonck, Loochristy, Saffelaere.						1	4
	Nevele	Deurle, Landegem, Leerne-St-Martin, Meygem, Nevele, Poesele, Vosselaere.						1	3
	Wetteren	Baevegem, Calcken, Cherscamp, Impe, Laerne, Massen-Westrem, Oordegem, Schellebelle, Smetlede, Vlierzele, Waanzele, Wetteren.			1	4			

Kopie uit het Bestuursmemoriaal van 25 oktober 1887: organisatietabel van de brigade Nevele.

(Archief "Het Land van Nevele")

gouverneur heeft te bondig gesproken over het aanbod; het gebouw is zeer gunstig gelegen in het centrum van het dorp en is omgeven door muren; het heeft twee uitgangen en het argument van een te hoge prijs is verkeerd, zoals bevoegde personen kunnen vaststellen. Nu schakelt Seriacop zijn relaties in. Eerst laat hij aan gedeputeerde Libbrecht weten dat hij bereid is "het offer" te brengen om een paar duizend frank van de prijs af te doen.²⁵ Ook burgemeester G. De Kerchove van Vosselare wendt zijn macht aan en schrijft aan gedeputeerde Libbrecht²⁶ dat hij de heer Seriacop heeft aangeraden om de prijs met 2.000 frank te verminderen. Hij hoopt dat hiermee alle hindernissen zijn opgeruimd. De bouw van een nieuwe kazerne zal hoger zijn en ze zal zeker niet zo goed gelegen zijn als het voorgestelde gebouw en de huidige prijs is toch maar 18.000 frank.

De provincie vraagt het advies van de hoofdengineer van Bruggen en Wegen te Gent.²⁷ Blijkbaar vraagt die meer uitleg en op 28 maart 1877 krijgt hij een uitvoerige verslag van de provincie.²⁸ Het eigendom is goed gelegen in het centrum van het dorp langs de weg van Deurle naar Hansbeke en heeft een gemakkelijke toegang; het putwater is van uitstekend kwaliteit; het gebouw heeft een tuin van 19,5 m op 37 m en is langs de straatkant afgesloten. Het woonhuis zelf heeft een gevellengte van 19,5 m. Achteraan in de tuin liggen er paardenstallen en bijgebouwen; de koer achter het huis geeft toegang tot een klein straatje dat in verbinding staat met de grote weg. De bouw van de meest eenvoudige nieuwe kazerne zal 15.950 frank kosten en de bouwgrond 1.800 frank. Dus een nieuwe kazerne die speciaal voor dit doel is opgetrokken, zal maar 17.750 frank kosten en is beter dan het huis van de heer Seriacop waarvan de indeling niet geschikt is als kazerne. Zo is de benedenverdieping niet hoog genoeg en voor de renovatie van het huis moet nog eens 1.100 frank gerekend worden. Het aanbod van Seriacop zou dus 19.100 frank (18.000 frank aankoopssom plus 1.100 frank verberingswerken) bedragen terwijl het pand van Seriacop maar 13.000 frank waard is. Het is dan toch voordeliger een nieuwe kazerne te bouwen voor de prijs van 17.750 frank. Op 20 april 1877 schrijft een ambtenaar i.v.m. het aanbod van Seriacop in het dossier: "*laissez cette affaire sans suite; lui faire connaître cependant que son offre n'est*

25. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 11.12.1876.

26. Idem

27. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 19.12.1876.

28. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 28.03.1877.

Zo zag een gendarm te voet eruit tussen 1873-1889.
(Afbeelding uit *Geschiedenis van de rijkswacht*, deel 1, p. 296)

pas acceptable".²⁹ De weduwe van Charles Martin Seriacop doet op 17 mei 1877 bij monde van haar zoon Edgard een laatste poging om haar eigendom in Nevele te verkopen tegen 17.000 frank.³⁰ Pas in die brief wordt vermeld dat het pand gelegen is in de *rue St Jean*, nu Langemunt te Nevele. Het is de vroegere "paterij" of residentie van de paters Rekollekten, de biechtvaders van de Grauwe Zusters te Nevele. Het goed werd onder de Franse revolutie op 12 oktober 1796 verkocht aan *le citoyen* Seriacop. Omstreeks 1850 was het eigendom van een afstammeling Carolus-Martinus Seriacop, zaakwaarnemer.³¹ Het huidige huis nr. 13 in de Langemunt te Nevele stemt ongeveer overeen met dat vroegere patersklooster of "paterij".

Voorstel weduwe Maere

Op 5 mei 1877 laat de gemeente weten aan de gouverneur dat ze vanaf 1 oktober 1877 zal kunnen beschikken over een lokaal dat dienstig is voor de rijkswacht. De eigenares is weduwe Maere en het gebouw is gelegen in het centrum van het dorp. Het bestaat uit een koetspoort, zeven gelijkvloerse lokalen waarvan twee keukens, vier kamers op de verdieping, een paardenstal, bergruimten een koer en tuin van ongeveer 30 a. Het gemeentebestuur herhaalt nog eens dat het echt een rijkswachtbrigade op zijn grondgebied wil en hoopt dat dit gebouw zal aanvaard worden als voorlopige rijkswachtkazerne.³² Op 31 juli stuurt de gemeente aan de gouverneur een kopie van een huurcontract voor een voorlopig rijkswachtookaal.³³ In de correspondentie tussen de gemeente Nevele en de provincie zijn er verder geen sporen van dit voorstel te vinden. We nemen dus aan dat het een stille dood gestorven is, omdat de provincie ondertussen plannen heeft om een gloednieuwe kazerne te bouwen en de gemeente hiervoor een stuk grond wil afstaan. Waar dit huis van weduwe Maere gelegen was, hebben we niet gevonden.

²⁹. Vertaling: "De zaak zonder gevolg laten, maar hem (=Seriacop) toch laten weten dat zijn aanbod niet aanvaardbaar is".

³⁰. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 17.05.1877.

³¹. J. Van de Castele, *Grauwe Zusters of Penitenten-Rekollektinen te Nevele: 1502-1784*, in *Het Land van Nevele*, jg.IX(1978), p. 190.

³². G.A.N., *Correspondentieboek 1817-1881*, brief van 05.05.1877.

³³. G.A.N., *Correspondentieboek 1817-1881*, brief van 31.07.1877.

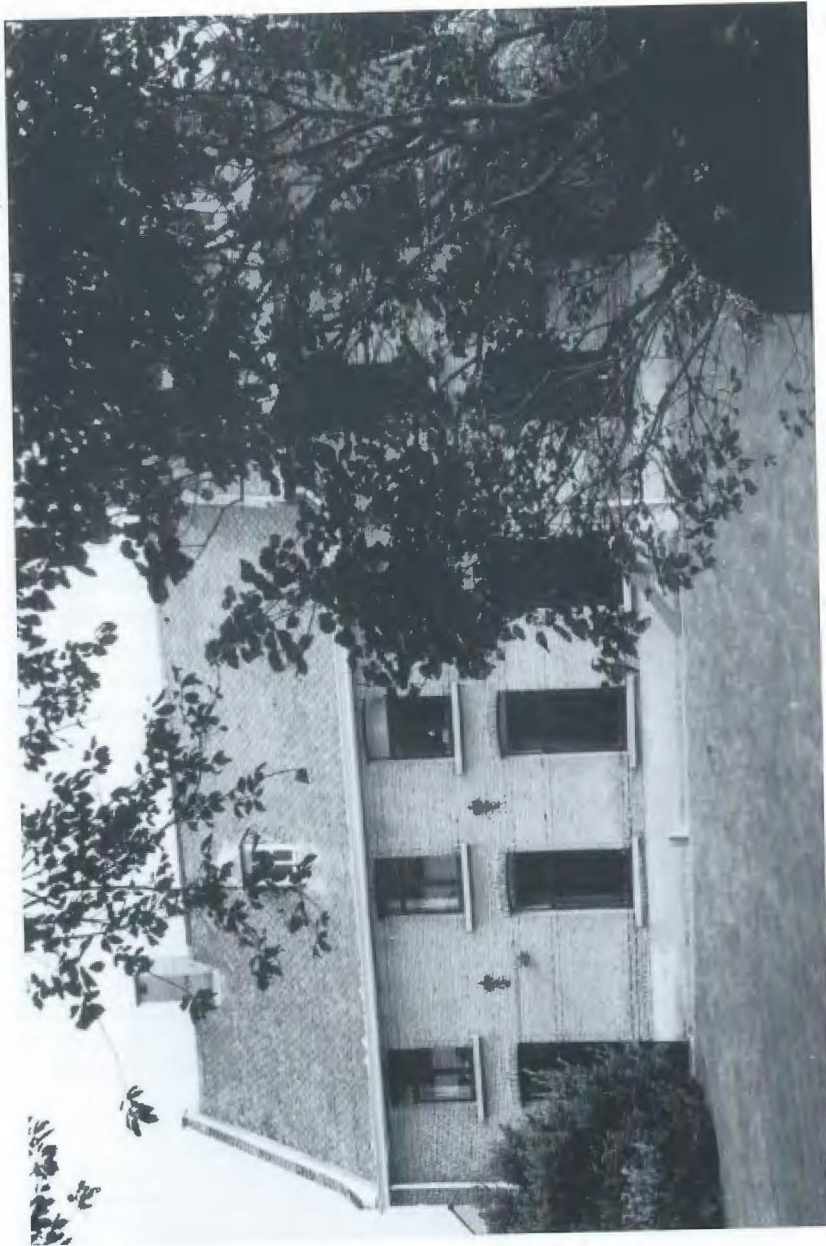
Het Schipdonkkanaal te Nevele in 1920. In het midden van de foto prijkt de rijkswachtkazerne. Op de voorgrond zien we de houten noodbrug. Bij de herstellingswerken aan de kazerne na 1920 werden de dakkapellen verwijderd. (Verzameling Geert Bogaert, Nevele)

De bouw van een rijkswachtkazerne te Nevele

Op 16 juli 1876 stuurt de burgemeester van Nevele aan de gouverneur een grondplan³⁴ en een bestek voor de bouw van een nieuwe kazerne in Nevele. De gemeente Nevele is bereid een gemeentelijke stuk bouwgrond af te staan tegen 12.000 frank per ha; het terrein beslaat 20 a en zal dus 2.400 frank kosten.³⁵ Het is gelegen langs het kanaal van Schipdonk en reeds op 22 juli vraagt de provincie aan de ingenieur van Bruggen en Wegen om plannen op te sturen voor de bouw van een rijkswachtkazerne in Nevele.³⁶ Ingenieur Belpaire van de dienst Bruggen en Wegen dringt er in een brief van 13 oktober 1876³⁷ bij de hoofdingenieur van Bruggen en Wegen op aan om een vlugge beslissing te nemen i.v.m. de aankoop van 20 a grond van de gemeente Nevele, omdat de gemeente de opbrengst van dit perceel nodig heeft voor de betaling van “*une construction que la dite commune compte ériger bientôt*”. Achteraf blijkt dat het geld moet dienen om de aanleg van trottoirs te bekostigen. Belpaire is van mening dat 12.000 frank per ha lichtjes aan de hoge kant is, maar het perceel is zeer goed gelegen en uitstekend geschikt om er een kazerne op te bouwen; het voorstel moet dus aanvaard worden, maar een oppervlakte van 15 a (i.p.v. 20) zou meer dan voldoende zijn. Er is wel een probleem want op de zijkant van het perceel ligt er een opslagplaats voor mest.³⁸ Die mestopslagplaats zou kunnen een beetje verder gelegd worden en de inplanting van de kazerne gewijzigd worden zoals de ingenieur bij benadering op het plannetje heeft aangeduid. Zo zal de kazerne ver genoeg verwijderd zijn van de opslagplaats en geen hinder meer hebben van de mest.

Aan de Bestendige Deputatie legt de gouverneur de brief van ingenieur Belpaire voor, maar hij vindt dat de kapitein-commandant van de rijks-wacht zijn mening moet geven over het al dan niet reduceren van de opper-

- ³⁴. Dit grondplan hebben we teruggevonden in het Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2.
- ³⁵. G.A.N., Correspondentieboek 1871-1881, brief van 13.07.1876, brief van 16.07.1976.
- ³⁶. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 22.07.1876.
- ³⁷. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 13.10.1876.
- ³⁸. In de 19e eeuw werden de mestoverschotten van de stad Gent via het Schipdonkkanaal naar Nevele gebracht omdat de landbouwers te weinig mest hadden.

Het huis in de Langemunt nr. 13 te Nevele dat C.M. Seriacop in 1876 aan de provincie wilde verkopen om dienst te doen als rijkswachtkazerne. De foto werd gemaakt in 2000. (Fotoarchief "Het Land van Nevele")

vlakte tot 15 a. In dat geval slaat de prijs met 1.800 frank per ha op.³⁹ Reeds op 13 november 1876 schrijft de kapitein-commandant van de rijkswacht dat hij geen bezwaren heeft tegen de plaats van de nieuw te bouwen kazerne.⁴⁰

Op 18 november 1876 deelt de provincie aan de gemeente haar wens mee om te onderhandelen over de aankoop van die 20 a grond, gelegen langs het Schipdonkkanaal; de gemeente moet echter van de gemeenteraad de toestemming krijgen tot de verkoop van die grond.⁴¹

De provincie schrijft op de begroting van 1877 een eerste krediet van 5.000 frank in voor de bouw van een gendarmerie in Nevele.⁴²

In zijn zitting van 9 januari 1877 beslist de gemeenteraad onder het voorzitterschap van burgemeester Leonce Mulle de Terschueren en in aanwezigheid van de schepenen Leon Dias en Louis Buysse en de raadsleden Felix Van Nevele, Karel Francies Bosschaert, Felix Maere, Victor Schatteman, Theophile Braet, Marcellin De Reu, Cackaert en Augustin Hanssens tot de verkoop van 20 a grond tegen 12.000 per ha aan de provincie Oost-Vlaanderen voor de bouw van een rijkswachtkazerne.⁴³ De grond is gelegen langs het Schipdonkkanaal, maakt deel uit van de Oostbroek en staat bekend onder de kadastrale nummers 22b en 23a van sectie B.

Op 10 januari 1877 geeft het schepencollege van Nevele aan notaris Theophiel Schelpe en timmerman Bernard Mesure de opdracht tot "*waardering van een perceel grond groot 20 aren benodigd voor het daarstellen eener gendarmerie*".⁴⁴

Vooraleer tot de aankoop over te gaan, wil de provincie weten of de kwaliteit van het water op dat perceel goed is.⁴⁵ Blijkbaar is ook die voorwaarde vervuld en in zijn zitting van 27 juni 1877 beslist de provincieraad tot de bouw van een rijkswachtkazerne te Nevele. In de meest eenvoudige uit-

39. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 13.10.1876.

40. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 23.11.1876.

41. G.A.N., Beraadslagingen van de gemeenteraad, 1870-1884, nr; 2.075.1.077.7 en R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 18.11.1876.

42. Bestuursmemoriaal van 24 augustus 1876.

43. G.A.N., Correspondentieboek 1871-1881, brief van 09.01.1877.

44. G.A.N., Beraadslagingen van het schepencollege 1865-1950, nr. 2.075.2.077.7.

45. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 25.05.1877.

Het huis in de Langemunt nr. 44 te Nevele dat door weduwe De Vliegheer in 1876 als rijkswachtkazerne te koop werd aangeboden. De foto werd gemaakt in 2000. (Fotoarchief "Het Land van Nevele")

voering zou het project 15.950 frank kosten, maar de provincieraad beslist om een kazerne te bouwen waarin elke gehuwde rijkswachter over drie kamers beschikt. Met inbegrip van de grond tegen 2.400 frank zal het bouwwerk 20.810 kosten, dit is hoger dan het aanbod van Seriacop uit Nevele, nl. 18.000 frank maar voor die prijs heeft men een nieuw gebouw.⁴⁶

Op 25 augustus 1877 stuurt de gemeente aan de provincie een bewijs van grondafstand voor de bouw van een rijkswachtkazerne.⁴⁷

In een brief van 22 oktober 1877 verklaart burgemeester Mulle de Terschuieren dat hij 2.400 frank heeft ontvangen voor de verkoop van 20 a gemeentelijke grond aan de provincie. Die som zal gebruikt worden "*tot het bestryden van het leggen der tweede sectie trottoirs*" in de gemeente.⁴⁸ De bouwwerken schieten goed op en op 30 november 1878 laat de gemeente aan de gouverneur weten dat het gebouw al een tijdje klaar is. Er wordt gehoopt dat de provincie binnenkort zal overgaan tot de inrichtingswerken. Volgens de ingenieurs van Bruggen en Wegen zou het toch onvoorzichtig zijn het gebouw onmiddellijk te bewonen omdat de muren nog niet droog zijn. Men moet zeker wachten tot 1 juni 1879 om het gebouw te betrekken.⁴⁹

Aangezien de plaatselijke ambachtslui te weinig werk hebben, vraagt het gemeentebestuur aan de gouverneur of die ambachtslui de verdere werken mogen uitvoeren volgens de plannen en de voorwaarden die door de regering zijn voorgeschreven.⁵⁰

De dienst Bruggen en Wegen kan echter geen voorrechten toestaan aan de Nevelse ambachtslui. Er moet aan de kapitein-commandant een lijst gevraagd worden van het noodzakelijke meubilair.⁵¹

Dat overzicht stuurt hij op 2 januari 1879.⁵² De noodzakelijke vier bedden met beddegoed kunnen meegenomen worden uit de kazerne van Gent van zodra de lokalen in Nevele bewoonbaar zijn.

46. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, verslag van de zitting van 27.06.1877.

47. G.A.N., Correspondentieboek 1871-1881, brief van 25.08.1877.

48. G.A.N., Correspondentieboek 1871-1881, brief van 17.12.1877.

49. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 29.11.1878.

50. G.A.N., Correspondentieboek 1871-1881, brief van 30.11.1878.

51. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 14.12.1878.

52. De Gentse kapitein-commandant was duidelijk nog in nieuwjaarsstemming, want hij dateert zijn overzicht 2 janvier 1878 i.p.v. 1879.

Op de achtergrond de rijkswachtkazerne omstreeks 1936. De foto werd gemaakt vanop het wandelpad langs de Poekebeek tussen de toenmalige Kernemelkstraat (nu A.C. Vander Cruyssenstraat) en de Vaart Links. De dakkapellen zijn verdwenen tijdens de renovatiewerken aan het gebouw na de Eerste Wereldoorlog.

(Verzameling Geert Bogaert, Nevele)

De ambachtslui van Nevele krijgen op 17 mei 1879⁵³ dan toch de toestemming om het meublair te maken; ze gaan naar de kazerne van Gent om er te zien hoe die voorwerpen zijn gemaakt, maar ze verzaken aan de uitvoering ervan tegen de vastgelegde prijzen. Enkel kachelsmid Bourgeois⁵⁴ is bereid vijf kachels voor de prijs van 225 frank, vijf koolbakken, vijf kooltangen, vijf koolschoppen en vijf poken voor de som van 40 frank te leveren. Het totale bedrag van 265 frank stemt overeen met de prijs die is opgegeven door de overheid.⁵⁵

Op 20 juni 1879 laat de gemeente aan de gouverneur weten dat smid Bourgeois de laatste hand legt aan zijn opdracht. De voorwerpen worden op 28 juni ter beschikking gesteld van het provinciebestuur.⁵⁶

Voor het vervaardigen van de houten meubelen heeft de gemeente ondanks ernstige pogingen nog steeds geen timmerman gevonden die bereid is tegen de gestelde voorwaarden te leveren.⁵⁷ De provincie dringt erop aan om verder te zoeken, desnoods bij timmerlui buiten Nevele⁵⁸, maar alle pogingen zijn tevergeefs tenzij de vastgestelde prijzen met 20% worden verhoogd. Dus geeft de gouverneur opdracht aan de dienst Bruggen en Wegen om zelf de meubelen voor Nevele aan te kopen.⁶⁰

Volgens de rijkswachtcommandant van Gent ontbreken op 18 november 1879 alleen maar de beddelakens en dekens.⁶¹ Op 2 december 1879 laat de gemeente weten dat de kachels al drie maanden ter beschikking zijn.⁶² De gouverneur meldt op 6 december 1879 aan de gemeente Nevele dat de kapitein-commandant van Gent is uitgenodigd om onmiddellijk maatregelen

53. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 17.05.1879.

54. G.A.N., Bevolkingsregister 1880: in de Vierboomstraart 15 woonden Azelia Van de Steene (°Aarsele 1809, tapster) met haar drie zonen Charles Louis (°Roeselare 1840, hoefsmid), Felix (°Roeselare 1841 +Nevele 19.06.1884, hoefsmid), Ivo (°Nevele 5.6.1846, hoefsmid) en haar dochter Clemence (°Nevele 22.6.1851) Bourgeois.

55. G.A.N., Correspondentieboek 1871-1881, brief van 25.04.1879.

56. G.A.N., Correspondentieboek 1871-1881, brief van 28.06.1879.

57. G.A.N., Correspondentieboek 1871-1881, brief van 20.06.1879.

58. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 10.07.1879.

59. G.A.N., Correspondentieboek 1871-1881, brief van 11.08.1879.

60. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 03.08.1879 of 03.09.1879.

61. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 18.11.1879.

62. G.A.N., Correspondentieboek 1871-1881, brief van 02.12.1879.

Het gebouw in de Langemunt nr. 39 te Nevele waar de rijkswacht gevestigd was van 1941 tot 1951.
(Foto Centrum voor Geschiedenis en Tradities van de Rijkswacht, Brussel)

len te treffen om de brigade in Nevele te installeren.⁶³

Op 18 december 1879 heeft de compagniecommandant de eer de gemeente mee te delen dat de brigade van Nevele op 17 december werd geïnstalleerd.⁶⁴

Op 13 januari 1880 stuurt de gemeente aan de gouverneur de rekening van de weduwe Bourgeois en op 29 januari 1880 de rekeningen van de benodigdheden, gemaakt door de heren Mesure, Dobbels, De Ruyck en Van Acker, samen 58,88 frank.⁶⁵ De gemeente moest die werken dringend laten uitvoeren omdat anders de kazerne onbewoonbaar zou zijn.

De bouwproblemen houden echter niet op want in de kelders van de nieuwgebouwde gendarmerie staat op 29 januari 1880 ongeveer vijftig centimeter water.⁶⁶ Maar ondertussen laat de eerste rijkswachter zich in het bevolkingsregister van de gemeente Nevele inschrijven.

De eerste rijkswachters in Nevele

Tijdens de bouw van de rijkswachtkazerne tussen 1876 en december 1879 wonen er in Nevele zeker geen rijkswachters ook niet op kamers bij privé personen, want in die periode doet de gemeente herhaaldelijk een beroep op de rijkswacht van Aalter om samen met de veldwachters van Nevele diverse opdrachten in de gemeente te komen uitvoeren.⁶⁷ Zo schrijft bijvoorbeeld de burgemeester van Nevele op 14 oktober 1879 aan de brigadecommandant van Aalter volgende briefje: *“Mijnheer, Aangezien er alhier sedert eenige dagen verscheidene dieftens van konijnen hebben plaats gehad verzoeken wij UE van met eenen uwer mannen en met behulp onzer veldwachters eenen nachtdienst bij ons te willen komen doen ten einde de plichtigen dezer dieftens te komen ontdekken. De beste nachten, volgens ons schijnen den Dinsdag en den Donderdag nacht te zijn.*

Gelief Mr ons van uwe komst te berichten.”

⁶³. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 06.12.1879.

⁶⁴. R.A.Be., Provinciaal Archief, nr. 1/3331/2, brief van 18.12.1879.

⁶⁵. G.A.N., Correspondentieboek 1871-1881, brief van 29.01.1880.

⁶⁶. Zie vorige noot.

⁶⁷. G.A.N., Correspondentieboek 1871-1881, brief van 16 mei 1877, 4 juni 1877, 28 augustus 1877, 26 oktober 1877, 26 juni 1878, 1 september 1878, 13 januari 1879, 6 februari 1879, 16 juni 1879 en 28 augustus 1879.

Gebouw in de Kortemunt te Nevele waar de rijkswacht gevestigd was tussen 1951 en 1985.
(Foto Centrum voor Geschiedenis en Tradities van de Rijkswacht, Brussel)

Op 22 december 1879 verhuist de “eerste wachtmeester der gendarmen” Paul François De Wasch van Assenede naar Egelare nr. 11, waar de nieuwgebouwde rijkswachtkazerne van Nevele is gelegen.⁶⁸ Hij is geboren te Brugge op 29 mei 1836 en getrouwd met Melanie Dumont (°Mons 26 december 1843). Uit de geboorteplaatsen van zijn kinderen kunnen we uitmaken dat De Wasch voordien rijkswachter is geweest in Vielsalm, Arendonk en Assenede.⁶⁹ Op 26 februari 1881 wordt hij overgeplaatst naar Oudenaarde, maar hij en vooral zijn vrouw laten toch wel enkele sporen na in de geschiedenis van Nevele.

Op 13 mei 1880 stuurt het gemeentebestuur van Nevele een brief aan de strafinrichting van Saint-Hubert, blijkbaar als antwoord op een vraag van de directeur aldaar. Volgens de verklaringen van De Wasch is zijn zoon Arthur Kamiel op 5 mei 1880 uit die inrichting naar huis gekomen om zich te laten inlijven in het Indische leger. De gemeentelijke ambtenaar wist niet dat Arthur De Wasch in een strafinrichting was geweest in Saint Hubert en hij bezorgt aan vader De Wasch op 5 mei een attest om de zoon toe te laten zich te laten inlijven. De brief van de directeur van de strafinrichting heeft de gemeente Nevele pas op 6 mei ontvangen...⁷⁰ Op 29 oktober 1880 laat de gemeente nog eens weten aan de arrondissementscommissaris dat de zoon - volgens zijn vader- inderdaad vertrokken is naar Indië. Uit deze geschiedenis blijkt dat de relatie tussen de gemeentelijke administratie en de wachtmeester der gendarmerie meer dan vlot verliep.

Melanie Dumont, de echtgenote van de eerste Nevelse wachtmeester, schrijft tijdens de schoolstrijd in Nevele geschiedenis.⁷¹ Op 20 december 1880 trekken de volksvertegenwoordigers Willequet, Lippens en Washer, leden van de commissie van schoolonderzoek, naar Nevele om er enkele getuigen te horen in verband met klachten over de vrije schoolkeuze.⁷²

68. G.A.N., Bevolkingsregister 1866-79, deel II, f. 256.

69. De kinderen waren Arthur Kamiel (°Vielsalm 3.5.1862), Philomene Pauline (°Arendonk 3.7.1864), Marie Louise (°Assende 28.9.1870) en Rosalie Irma Josephine (°Assenede 16.3.1877)

70. G.A.N., Correspondentieboek 1971-1881, brief van 13 mei 1880.

71. Deze schoolstrijd wordt op een unieke manier uitgebeeld in de roman Sophie van Virginie Loveling. Het boek werd in de loop van 1999 in een eigentijdse versie opnieuw uitgegeven door het Liberaal Archief te Gent.

72. Zie J. Van de Castele, Het burgemeesterschap van Leonce Mulle de Terschueren: zoals het was en zoals Buysse het zag, in *Het Land van Nevele*, jg. VI (1975), afl. 2, p. 36-125.

Adjutant Theodorus Vanlaer, van 1960 tot 1962 bevelhebber van de brigade Nevele. (Foto René Vanlaer, Nevele)

In de getuigenis van Leonie De Maertelaere, onderwijzeres te Nevele, komt de familie De Wasch een eerste keer ter sprake. Op 22 december 1880 wordt De Maertelaere door de “hoofdopziener” Vandeyen naar Nevele gestuurd om er les te geven in de gemeenteschool. Bij het openen van de school had zij geen enkele leerling; enkele dagen later stuurde “de wachtmeester”. (=De Wasch) zijn drie kinderen naar haar school. Om die reden werd aan de vrouw van De Wasch, Melanie Dumont de biecht geweigerd, maar enkele dagen na Beloken Pasen werd zij dan toch aanvaard. De vrouw van de wachtmeester stuurde als eerste haar kinderen. Leonie De Maertelaere heeft de oudste dochter moeten wegzenden en sindsdien beledigt Dumont de onderwijzeres en de leerlingen. Zij verspreidt het gerucht dat in de gemeenteschool niets geleerd wordt en dat er slechte catechismussen worden gebruikt “in zoverre dat zij dien van hare dochter had moeten verbranden”. Ook Melanie Dumont wordt ondervraagd en verklaart: “Wanneer de officieele school geopend werd, heb ik er mijne dochters naartoe gezonden. Eenigen tijd geleden heeft de onderwijzeres mijne oudste weggejaagd, omdat zij den onderwijzer niet genoeg eerbied had betoond. Zij had hem alleen bij zijnen naam genoemd, zonder er Mijnheer bij te voegen. Wanneer de leerlingen der gemeenteschool mij sedert ontmoeten, beledigen zij mij en zeggen dat ik zal gedwongen worden de gemeente te verlaten.” Omwille van dit voorval met de onderwijzeres trekt Melanie Dumont haar kinderen terug uit de officiële school en stuurt ze naar de katholieke school. Zij beweert met klem dat niemand haar gedwongen heeft haar kinderen naar de gemeenteschool te sturen. Dumont voegt bij haar getuigenis dat zij Walin is en hier en daar maar een woord Vlaams verstaat.

Op 26 februari 1881 wordt wachtmeester De Wasch overgeplaatst naar Oudenaarde.⁷³ Of deze overplaatsing iets te zien heeft met zijn gezinsmoeilijkheden of de schoolstrijd konden we niet acterhalen.

De eerste rijkswachters waren Remi Moons (°Paal 22.6.1843) en Charles Louis Wullens (°Beveren 24.2.1849).⁷⁴ Een derde rijkswachter, zoals in het KB van 1876 was voorzien, hebben we in de bevolkingsregisters niet gevonden. Moons woonde zeker reeds op 9 oktober 1880 in Nevele want op die dag werd zijn dochter er geboren.

⁷³. G.A.N., Bevolkingsregister 1880,, deel 3, f. 105.

⁷⁴. G.A.N., Bevolkingsregister 1880, deel 3, f. 105.

Adjudant Cyrille Van Ryckeghem, van 1969 tot 1980 bevelhebber van de brigade Nevele.

(Foto Centrum voor Geschiedenis en Tradities van de Rijkswacht, Brussel)

De opvolger van wachtmeester De Wasch wordt wachtmeester Leopold Mahieu (°Geluvelde 1832). Hij komt op 26 februari 1881 van Oudenaarde en wordt op 3 november 1885 overgeplaatst naar Wervik.

Met de komst van een brigade in Nevele zijn de problemen van ordehandhaving niet opgelost. In zijn zitting van 23 november 1880⁷⁵ beslist de gemeenteraad om aan de bevoegde overheid toestemming te vragen om de wachtmeester van de gendarmerie met de uitvoering van het gemeentelijk politiereglement en met het vaststellen van overtredingen te belasten. De raad voert volgende overwegingen aan: er zijn veelvuldige rustverstoringen en misbruiken van aller aard in Nevele en de plaatselijke politie is niet in staat het sluitingsuur van de herbergen stipt te doen uitvoeren. De gemeente is zeer uitgestrekt en de afstand tussen de verschillende wijken zeer groot en bovendien is een deel van dorp slecht befaamd zodat een lid van het schepencollege onmogelijk de uitoefening van politie behoorlijk kan uitvoeren. Het zou dus wenselijk zijn *“de wekelijksche wanorden doelmatig te bestrijden, door onder de onderichtingen van het collegie de wachtmeester der gendarmerie de uitoeffening dezer bediening te vertrouwen”*.

Bij de stemming over dit voorstel protesteert burgemeester Braet omdat hij zijn ambt niet wil afstaan aan de gendarmen; schepen Louis Buysse onthoudt zich bij de stemming. Het voorstel wordt toch aanvaard en op 27 november vertrekt er een brief naar de arrondissementscommissaris met de vraag het voorstel aan de bevoegde overheid over te maken.⁷⁶ Of de rijkswacht ook de toestemming krijgt om toezicht te houden op het naleven van het gemeentelijk politiereglement konden we niet vinden.

Wel beslist de gemeenteraad op 5 januari 1885 tot de inrichten van een politiecommissariaat omdat *“sedert zeker getal jaren de uitoefening der Politie onzer gemeente heeft veel te wenschen gelaten”*. Bij Koninklijk Besluit van 21 april 1885 wordt de plaats van politiecommissaris ingericht en Hector Pierre Ghislain Sadones wordt de eerste commissaris. Met hem begint in Nevele een ander verhaal.

Vanaf 25 oktober 1887 omvat de brigade Nevele, die onder het luitenant-schap Gent valt, de gemeenten Deurle, Landegem, St.-Martens-Lerne,

⁷⁵. G.A.N., Nr. 2.075.1.077.7, Beraadslagen van de gemeenteraad, 1870-1884, zitting van 23.11.1880.

⁷⁶. G.A.N., Correspondentieboek 1871-1881, brief van 27.11.1880.

Stuk grond waarop nu de rijkswachtkazerne staat in de Kloosterlaan te Nevele.
(Foto Centrum voor Geschiedenis en Tradities van de Rijkswacht, Brussel)

Meigem, Nevele, Poesele en Vosselare; ze bestaat uit 1 onderofficier en 3 gendarmen te voet.⁷⁷

Bij Koninklijk Besluit van 13 juli 1896 wordt beslist dat Nevele een rijkswachter te voet meer krijgt; de brigade telt nu een bevelhebber en vier rijkswachters.

De rijkswacht tijdens de Eerste Wereldoorlog

De mobilisatie van het leger op 31 juli 1914 brengt diepgaande veranderingen teweeg in de organisatie van de gendarmerie. Eenheden en diensten, zoals de provoostdiensten en de gevechtseenheden, waarvan het bestaan slechts voorzien was in oorlogstijd, krijgen voorrang. Zo verliezen de territoriale brigades de helft van hun manschappen. Eenheden van de gendarmerie nemen deel aan de krijgsverrichtingen en als het leger zich terugtrekt achter de IJzer is dat ook het geval voor het overgrote deel van de gendarmen.

In Nevele zijn bij het uitbreken van de oorlog volgende manschappen in dienst: bevelhebber Antoine Dupont en de rijkswachters Marie Amand De Vylder en Leon Gustaaf Valck; ook onderofficier Jan Baptiste D'Hondt is tijdens de Eerste Wereldoorlog in de Nevelse bevolkingsregisters ingeschreven, maar het is mogelijk dat hij nog tijdens die oorlog naar een andere brigade werd overgeplaatst. Hoe deze rijkswachters aan de oorlogsverrichtingen hebben deelgenomen, hebben we niet onderzocht.

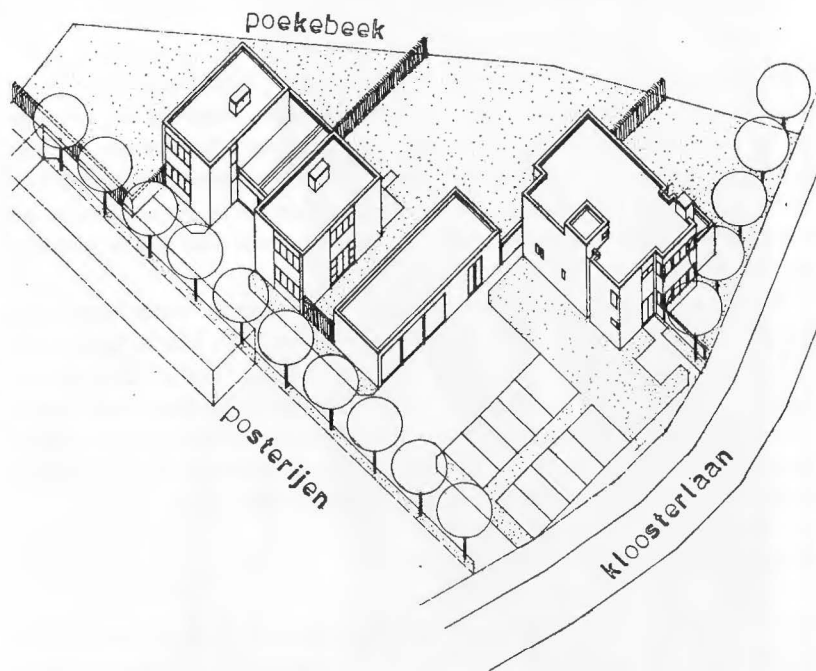
De rijkswacht van 1918 tot heden

Na de Eerste Wereldoorlog volgt er een reorganisatie van de rijkswacht. De brigade Nevele beslaat de gemeenten Landegem, St.-Martens-Lerne, Meigem, Nevele, Poesele en Vosselare, ze maakt deel uit van het district Eeklo dat valt onder de compagnie Gent.⁷⁸

Bij het aftrekken van de Duitse troepen en tijdens de gevechten in oktober-november 1918 aan het kanaal van Schipdonk loopt ook de rijkswachtkazerne schade op. Tijdens de verbouwingswerken is het rijkswachtbureau van 1918 tot 1921 ondergebracht in een kamer van café "In den Vos" te

⁷⁷. Bestuursmemoriaal van 25.10.1887.

⁷⁸. Bestuursmemoriaal van 14.12.1918.

Projectietekening van de rijkswachtkazerne te Nevele die in 1985 in gebruik werd genomen. (Archief rijkswacht Nevele)

Vosselare.⁷⁹ Uit de bevolkingsregisters blijkt echter dat de rijkswachters met hun familie in de kazerne blijven wonen.

In 1938 wordt het district Deinze opgericht en de brigade Nevele met de gemeenten Nevele, Landegem, Meigem, Poesele, Vosselare en St.-Martens-Lerne ressorteren onder Deinze. In 1941 wordt St.-Martens-Lerne overgeheveld naar de brigade van Drogen.

Tijdens de meidagen 1940 wordt de kazerne zo zwaar beschadigd dat ze in dat jaar wordt afgebroken en plannen worden opgesteld om een nieuwe kazerne te bouwen. Een eerste aanbesteding vindt plaats op 23 april 1941 en een tweede op 20 juni 1941, maar wegens de oorlogsomstandigheden en de schaarste aan bouwmaterialen worden de werken uitgesteld tot betere tijden.⁸⁰

Tussen 1941 en 1951 is het rijkswachtbureau gevestigd in de Langemunt nr. 39 te Nevele; bevelhebber Arthur Willems is er gedomicilieerd tot aan zijn vertrek uit Nevele op 3 juli 1951⁸¹; de andere manschappen wonen in verscheidene huurhuizen in Nevele.⁸²

Onmiddellijk na de oorlog tussen 1944-45 wordt het rijkswachtpersoneel versterkt met twee hulpgendarmen: Henri Arnouw en Jozef Joos. Zij dragen burgerkledij voorzien van een rode armband.⁸³

Ondertussen laat Omer Dias zijn uitgebrande huizen opnieuw bouwen in de Kortemunt te Nevele. In het hoekhuis van de Kortemunt en de Vaart Links wordt de nieuwe rijkswachtbrigade ondergebracht. De rijkswacht neemt het er haar intrek in 1951. Het huis voorziet plaats voor burelen, slaapplegenheid en een woning voor de nieuwe opperwachtmeester Julien Louis die 27 mei 1960 wordt overgeplaatst naar Groot-Bijgaarden. Hij wordt op 1 juli 1960 opgevolgd door adjudant Theodorus Vanlaer.⁸⁴

Op 20 augustus 1953 wordt het district Deinze afgeschaft en de brigade

79. A. Janssens, *De rijkswachtkazerne van Nevele, een stukje geschiedenis*, Nevele, 1985, p.2.

80. Zie noot 79.

81. G.A.N., Bevolkingsregisters van 1948-1960, deel I, blad 124.

82. Mondelinge mededeling van ons bestuurslid Daniël D'Hooge, Nevele.

83. Mondelinge mededeling van ons bestuurslid Daniël D'Hooge, Nevele.

84. G.A.N., Bevolkingsregisters van 1947-1960, deel I, blad 32 en van 1960-1970, deel I, blad 23. Later werd de zoon van Theodorus Vanlaer, Cornelius (Rik) Vanlaer, kolonel bij de rijkswacht en bevelhebber van de rijkswacht in Limburg. Hij ging na 38 jaar dienst op 18 september 1992 op pensioen.

De huidige rijkswachtkazerne van Nevele op de dag van de opening 13 mei 1985. (Archief rijkswacht Nevele)

Nevele wordt onder het district Eeklo geplaatst.⁸⁵

In 1970 wordt het dossier rijkswachtkazerne weer bovengehaald. Men heeft een terrein van 1500 a op het oog maar een gedeelte ervan is reeds opgenomen in de verbredingswerken aan het kanaal. De gemeente is bereid een stuk van de Oostbroek te verkopen, maar na onderzoek blijkt dat de kwaliteit van de grond en het grondwater niet voldoen. Er wordt definitief afgezien om nog een nieuwe kazerne te bouwen langs het Schipdonk-kanaal.

Uiteindelijk wordt een perceel gekocht van 26 a 34 ca in een verkaveling op de Borrewal. Op 2 november wordt de eerste spadesteek gegeven voor een nieuwe kazerne⁸⁶ en op 13 mei 1985 wordt ze plechtig geopend in de Kloosterlaan. Eregasten zijn generaal-majoor Saint Viteux, 2e commandant van de rijkswacht; de heer Van Raemdonck, afgevaardigde van minister Olivier van Openbare Werken en kapitein Buyck, bevelhebber van het district Eeklo.⁸⁷

Op 23 januari 1998 wordt de interpolitiezone Lowazone opgericht, een samenwerking tussen de rijkswacht en de gemeentelijke politie van Lovendegem, Waarschoot, Zomergem en Nevele.

Op 1 januari 2001 eindigt door de politiehervorming na 120 jaar het bestaan van de rijkswachtbrigade Nevele...

⁸⁵. G.A.N., nr. 1742, Rijkswacht, organisatie 1953-55.

⁸⁶. A. Janssens, a.w., p. 2-3.

⁸⁷. Krantenbericht in *Het Volk* van 15-16 mei 1985.

Eerste aktie van de interpolitiezone LOWAZONE (Lovendegem, Waarschoot, Zomergem, Nevele) op 22 januari 1998. (Archief rijkswacht Nevele)

Rijkswachtbevelhebbers 1880-2000

Deze lijst is opgemaakt aan de hand van de bevolkingsregisters van Nevele, maar uit die bronnen is het niet altijd uit te maken welke graad rijkswachters hadden.

Naam	Voornaam	Van	Datum	Naar	Datum 2
Brysse	René		1985.03.18		
D'Hondt	Jan Baptiste	Houtem	1913.02.08	Gent	1920.02.13
De Wasch	Paul François	Assenede	1879.12.22	Oudenaarde	1881.02.26
Demeulenaere	Stanislas Joseph	Gent	1919.04.12	Langemark	1928.01.31
Dupont	Antoine Firmin	St.-Niklaas	1913.07.29	Blankenberge	1919.03.28
Englebert	Jan Baptist	St.-Niklaas	1892.06.28	Menen	1903.05.04
Goossens	Aloys	Antwerpen	1903.06.29	Bottelare	1905.05.04
Louis	Julien Cornelis	St.-Gillis (Brussel)	1951.07.03	Groot-Bijgaarden	1960.05.27
Mahieu	Leopold	Oudenaarde	1881.02.26	Wervik	1885.11.03
Mallet	Jacques Hubert	Wetteren	1912.01.19		
Sclep	Constant Désiré Joseph	Roesbrugge	1912.07.06	Gent	1913.06.24
Simonart	Ernest Ghislenus	Turnhout	1908.09.18	Bilsen	1912.08.09
Sorgeloose	Adolphe	Herseux	1906.01.11	Asse	1908.09.17
Stesmans	Joseph	Evergem	1884.12.27	Drongen	1892.05.29
Van de Velde	Arnoldus Godefridus	Eeklo	1930.02.08	Berchem (Antw)	1938.02.05
Van de Velde	Franciscus Ludovicus	Oostakker	1921.05.21	Ieper	1928.01.19
Van Oostende	Emiel	Antwerpen	1962.07.06	Heers	1968.10.17
Van Rollegem	Médard	Bottelare	1905.05.06	Herseaux	1906.01.08
Van Ryckegeem	Cyrille	Pervijze	1969.01.02	Pervijze	
Vanlaer	Theodorus	Hasselt	1960.07.01	pensioen	1962.05.31
Verbaet	Corneille	Moerbeke	1883.03.14	Ronse	1884.12.10
Verlinde	Joseph Auguste	St.-Laureins	1928.02.14	Gent	1930.02.11
Verweire	Michel		1980.10.27		1984.11.05
Willems	Arthur	Sint-Amandsberg	1938.02.21	Tessenderlo	1951.07.1951

Het laatste rijkswachtpersoneel van de zelfstandige brigade Nevele.

Laatste rij v.l.n.r. wachtmeester Koen Vermoere, eerste wachtmeester Mario De Zutter, eerste wachtmeester Frank Meirlaen, wachtmeester Jerry Batselier, adjudant René Brysse.

Voorste rij v.l.n.r. eerste wachtmeester Hervé Dewulf, eerste wachtmeester Donald Beyls, wachtmeester Tom Dejaegher en eerste opperwachtmeester Geert Deilgat.

(Archief rijkswacht Nevele)

Rijkswachtpersoneel 1880-2000

Deze lijst is moeizaam samengesteld aan de hand van verscheidene bronnen. Het is mogelijk dat sommige personeelsleden ontbreken. We hebben de graad genoteerd zoals die in het bevolkingsregister (BR) of andere bronnen vermeld is.

Naam Voornaam	Geboren	Graad	Van	Naar	BR, jr, f,
ANTHEUNIS Antoon	Watervliet 28.11.1904	gendarm	1935.01.09 Gent	1945.08.30 Gent	1931-47, 3, 606
BATSELIER Jerry	1974.05.28	wachtmeester	1999.08.30		
BEKAERT Julien	1940.12.19	1e wachtmeester	1973.08.27 Bornem	1978.09.04 Gentbrugge	
BEYLS Donald	1964.12.24	1e wachtmeester	1994.06.27		
BOULLIAERT Kurt	1964.12.24	1e wachtmeester	1995.10.23 Drongen	1997.09.29 Aalter	
BRUELEMANS Philippe Jacques	Lovenjoel 01.05.1876	gendarm	1906.08.29 Oudenaarde	1911.06.15 Zottegem	1901-10, 1, 217; 1911-20, 3, 631
BRYSSSE René	1948.08.26	adjudant	1985.03.18		
C(K)ROCKAERT Jan Frans	Meise 19.09.1876	gendarm	1902.10.14 Zottegem	1903.10.21 Kontich	1901-10, 1, 216
CAESTECKER Francies Anthoon	Brugge 21.09.1863	gendarm	1897.12.21 Moerbeke	1900.03.02 Kallo	1890-1900, 2, 365
CALLENS Adile	Tielt 24.01.1893	gendarm	1928.10.28 Assenede	1933.01.02 Ruisselede	1921-30, 2, 625 1931-47, 3, 606
CARRO Willy	1948.08.26	1e opperwachtmeester	1987.04.21 Aalter	1998.07.27 Gent	
CASTLEYN Gerard	Roeselare 26.04.1897	gendarm	1932.09.24 Zaffelare	1937.11.05 Afsnee	1931-47, 3, 605
CLAEYS Emiel		rijkswachter			
CLAEYS Frans Alfons	Geetbets 07.03.1876	gendarm		1902.11.24 Gent	1901-10, 1, 216
COOL Felix	Torhout	gendarm	1919.11.26 Torhout	1925.01.30 Moerkerke	1911-20, 3, 632; 1921-30, 2, 623
CORNELISSEN Lodewijk	Stabroek 29.06.1874	gendarm	1905.08.03 Steenhuize-Wijnhuize	1909.07.26 Overmere	1901-10, 1, 217

Naam Voornaam	Geboren	Graad	Van	Naar	BR, jr, f,
D'HONDT Jan Baptiste	Lemberge 09.10.1866	onderofficier	1913.02.08 Houtem	1920.02.13 Gent	1911-20, 3, 631
D'HONDT Franciscus	Moerkerke 02.05.1865	gendarm	1900.04.12 Kallo	1902.10.08 Haaltert	1890-1900, 2, 365; 1901-10, 1, 215
D'OOSTERLINCK Eric	1954.05.21	1e wachtmeester	1979.02.26	1979.09.03	
DAENEKINDT Frank	1954.04.15	1e wachtmeester	1988.05.30	1995.01.30 Zomergem	
DAMBRUYNE Raymond	Melle 28.05.1886	gendarm	1923.06.08 Kieldrecht	1928.09.04 Ieper	1921-30, 2, 624
DE MEULEMEESTER René Joseph	Tielt 02.02.1880	gendarm	1906.09.07 Dendermonde	1907.03.04 Gent	1901-10, 1, 217
DE RA(E)VE Theophil	Houtem 08.07.1857	gendarm	1896.06.23 Oosterzele		1890-1900, 2, 347
DE SCHUYTER Marc	1947.09.02		1976.10.25	1981.09.08 Gent	
DE SMET Etienne	1923	1e wachtmeester		1964.01.06	
DE VOS Guido	1964.06.11	1e wachtmeester	1978.09.04	1987.01.19	
DE VOS Julien August	Nokere 08.05.1880	gendarm	1920.08.14 Zelzate	1921.05.14 Westkapelle	1911-20, 3, 633; 1921-30, 2, 623
DE VYLDER René		rijkswachter			
DE VYLDER Marie Amand	Kalken 18.02.1882	gendarm	1911.09.28 Gent	1919.10.10 Watervliet 10	1901-10, 1, 218; 1911-20, 3, 631
DE WASCH Paul Francois	Brugge 29.05.1836	wachtmeester	1879.12.22 Assenede	1881.02.26 Oudenaarde	1866-79, 2, 256; 1880-90, 3, 105
DE ZUTTER Mario	1964.06.11	1e wachtmeester	1990.10.29		
DECLERCQ Erik	1956.03.26	opperwachtmeester	1984.01.02	1985.09.16	
DEILGAT Geert	1963.11.18	1e opperwachtmeester	1999.03.01 Gent		
DEJAEGHER Tom	1947.09.02	wachtmeester	1997.07.01 Ternat		
DEMEULENAERE Stanislas Joseph	Merkem 10.01.1882	bevelhebber	1919.04.02 Gent	1928.01.31 Langemark	1911-20, 3, 632; 1921-30, 32 623
DESCHEPPER Cement	Moerbeke 16.07.1871	gendarm	1903.11.13 Kontich	1908.09.17 Olsene	1901-10, 1, 216
DESMET Etienne	1923.09.07	1e wachtmeester	1964.01.06		

Naam Voornaam	Geboren	Graad	Van	Naar	BR, jr, f,
DEVOS Polydor	Sinaai 08.08.1877	gendarm	1903.10.27 Wakken	1904.08.18 Bassevelde	1901-10, 1, 216
DEWULF Hervé	Oostende 21.09.1955	1e wachtmeester	1977.01.03 Elsene		1971-80, 3, 365
DOBBELAERE Petrus	Watervliet 20.08.1859	gendarm	1893.08.30 Zwijndrecht	1895.07.04 Lochristi	1890-1900, 2, 347
DUFOUR Joseph		rijkswachter			
DULLAERT René		rijkswachter			
DUPONT Antoine Firmin	Leuven 05.01.1881	bevelhebber	1913.07.29 St.-Niklaas	1919.03.28 Blankenberge	1911-20, 3, 632
ENGELS Leopold	Kieldrecht 17.04.1876	gendarm	1904.07.18 Turnhout	1905.04.15 Hasselt	1901-10, 1, 217
ENGLEBERT Jan Baptiste	Assenede 13.05.1850	wachtmeester	1892.06.28 St.-Niklaas	1903.05.4 Menen	1890-1900, 2, 126; 1901-10, 1, 215
FIRLEFYN Philippe	1962.04.26	1e wachtmeester	1990.02.12 Blankenberge	1993.12.06	
FONTEYNE Edmond Philibert	Westrozebeke 24.04.1869	gendarm	1895.07.12 Stekene	1896.06.25 Oosterzele	1890-1900, 2, 347
GELLYNCK Remi Joseph	Ingelmunster 27.03.1890	gendarm	1921.05.12 Pervijze	1931.02.03 Izegem	1911-20, 3, 633; 1921-30, 2, 623; 1931-47, 3, 605
GHEERAERT Emile Justin	Westvleteren 03.02.1863	gendarm	1892.11.04 Maldegem	1896.06.06 Oudenaarde	1890-1900, 2, 126
GODERIS Bart	1958.04.12		1986.09.29 Brussel	1989.10.09	
GOOSSENS Aloys	Ede (NL) 25.03.1872	bevelhebber	1903.06.29 Antwerpen	1905.05.04 Bottelare	1901-10, 1, 216
INGELS Albert		rijkswachter			
KEMPINCK Karel Lodewijk	St.-Pieters op den Dijk 30.07.1860	gendarm		1893.08.29 Zwijndrecht	1890-1900, 2, 126
LACEUR Lucien	1927.09.19	1e wachtmeester	1963.12.09		
LAHAYE Pieter Jan	Impe 21.10.1896	wachtmeester	1935.08.23 Eksaarde	1952.02.15 Gent	1931-47, 3, 604; 1947-60, 2, 291
LANNOO Wilfried		rijkswachter			
LOUIS Julien Cornelis	Poperinge 20.04.1917	opperwachtmeester	1951.07.03 St.-Gillis (Brussel)	1960.05.27 Groot Bijgaarden	1948-60, 1, 124

Naam Voornaam	Geboren	Graad	Van	Naar	BR, jr, f,
MAET Leo		rijkswachter			
MAHIEU Leopold	Geluveld 1832	wachtmeester	1881.02.26 Oudenaarde	1885.11.03 Wervik	1880-90, 3, 105
MALLET Jacques Hubert	Hechtel 04.11.1876	wachtmeester	1919.01.19 Wetteren		1911-20, 3, 631
MEIRLAEN Frank	1960.02.09	1e wachtmeester	1995.04.03		
MIGOM Theophiel Albert	Wachtebeke 26.03.1878	gendarm	1903.03.02 Antwerpen	1904.07.12 Hasselt	1901-10, 1, 216
MOENS Ivo	Berlare 29.09.1879	gendarm	1903.08.12 Hoboken	1903.10.26 Wakken	1901-10, 1, 216
MOONS Remi	Paal 22.06.1843	gendarm		1887.02.17 Oostmalle	1880-90, 3, 106
MUYLLE Michiel		rijkswachter			
NUYTS Petrus Jozef	St.-Joris-Winge 11.03.1868	gendarm	1899.10.24 Veerle		1890-1900, 2, 365
RECOUR Jules auguste	Beveren/IJzer 09.04.1867	gendarm	1898.03.12 Beveren	1899.05.27 Deinze	1890-1900, 2, 365
ROGIERS Philemon		rijkswachter			
SAP Aloysius	Torhout 31.07.1920	rijkswachter	1953.01.08 Moerkerke	1976.07.05 Torhout	1971-80, 3, 365
SCLEP Constant Désiré Joseph	Antwerpen 25.03.1868	bevelhebber	1912.07.06 Roesbrugge	1913.06.24 Gent	1911-20, 3, 631
SIMONART Ernest Ghislenus	Grimbergen 17.12.1860	bevelhebber	1908.09.18 Turnhout	1912.08.09 Bilsen	1901-10, 1, 218; 1911-20, 3, 631
SMET Gommaire	Beveren (Waas) 05.09.1889	gendarm	1913.10.11 Gent	1913.12.05 Gent	1911-20, 3, 632
SORGELOOSE Adolphe	St.-Martens-Latem 08.04.1867	bevelhebber	1906.01.11 Herseaux	1909.09.17 Asse	1901-10, 1, 217
STESMANS Joseph	Hechtel 09.03.1846	brigadier	1884.12.27 Evergem	1892.05.29 Drongen	1880-90, 3, 106; 1890-1900, 2, 126
STEYAERT Raymond	Oostakker 11.03.1909	gendarm	1937.12.03 Sint-Kruis	1945.08.13 Gent	1931-47, 3, 605
STEYAERT René		rijkswachter			
SUYS Pieter Leopold		rijkswachter			
TEMPERVILLE Pieter Leopold	Beveren 1855	gendarm	1883.01.04 St.-Gillis-Waas	1885.04.28 Evergem	1880-90, 3, 105

Naam Voornaam	Geboren	Graad	Van	Naar	BR, jr, f,
THULLIER Gustaaf Jérôme	Beveren/IJzer 19.03.1870	gendarm	1897.08.04 Kallo	1897.10.15 Gent	1890-1900, 2, 347
TUYTSCHAEVER Alain		rijkswachter			
UYTTENDAELE Edgard	Eksaarde 08.07.1905	gendarm	1933.01.06 Gent	1935.01.05 Bazel	1931-47, 3, 606
VALCK Leon Gustaaf	Brugge 01.05.1881	gendarm	1914.08.06 Haaltert	1919.10.02 Ruien	1911-20, 3, 632
VAN ACKER Roland		rijkswachter			
VAN CAUWENBERGHE Patrik	1954.05.02	1e wachtmeester	1975.07.22	1986.07.22 Oudenaarde	
VAN DE VELDE Arnoldus Godefridus	Ardoeie 26.02.1895	wachtmeester	1930.02.08 Eeklo	1938.02.05 Berchem (Antw.)	1921-30, 2, 625; 1931-1947, 3, 604
VAN DE VELDE Franciscus Ludovicus	Holsbeek 05.06.1892	wachtmeester	1921.05.21 Oostakker	1919.28.01 Ieper	1911-20, 3, 633; 1921-30, 2, 623
VAN DE VEN Florent	St.-Gillis-Waas 03.07.1884	gendarm	1911.08.22 Gent	1914.07.23 Lede	1901-10, 1, 218; 1911-20, 3, 631
VAN DEN BOSSCHE Jules	St.-Lievevins-Houtem 16.09.1881	gendarm	1909.08.12 Overmere	1910.08.06 Veurne	1901-10, 1, 218
VAN DEN BOSSCHE Karel Lodewijk Hendrik	Roeselare 25.05.1859	gendarm	1897.11.22 Bazel	1892.11.12 Maldegem	1890-1900, 2, 126
VAN HAUWE Gustave	Moerbeke 02.04.1881	gendarm	1904.08.24 (plaats?)	1906.08.29 Gent	1901-10, 1, 217
VAN LOKEREN Raoul		rijkswachter			
VAN MEEL Luc	1955.07.18	1e wachtmeester	1987.02.16	1990.02.12 Eeklo	
VAN OOSTENDE Emiel	Gent 18.01.1919	rijkswachter	1962.07.06 Antwerpen	1968. 10.17 Heers	1947-60, 1, 33; 1960-70, 1, 23A
VAN PARIJS Firmin		1e wachtmeester			
VAN RENTERGHEM Etienne	1925.01.31		1974.08.02		
VAN ROLLEGHEM Médard	Westkapelle 22.03.1858	bevelhebber	1905.05.06 Bottelare	1906.01.08 Herseaux	1901-10, 1, 217
VAN RYCKEGHEM Cyrille	Wasquehal (F) 31.01.1925	adjutant	1969.01.02 Pervijze		1960-70, 1, 23B
VANDENBOSSCHE Charles Louis Henri	Roeselare 25.05.1857	gendarm	1897.11.22 Bazel	1899.10.25 Heist (Zee)	1890-1900, 2, 347
VANLAER Theodorus	Molenbeersel 26.05.1906	adjutant	1960.07.01 Hasselt	1962.05.31	1947-60, 1, 32; 1960-70, 1, 23

Naam Voornaam	Geboren	Graad	Van	Naar	BR, jr, f,
VERBAET Cornelle	St.-Kattijne-Waver	brigadier	1883.03.14 Moerbeke	1884.12.10 Ronse	1880-90, 3, 106
VERDEGEM Lodewijk		rijkswachter			
VERDEYEN Lodewijk	Tielt (Brab.) 12.10.1864	gendarm	1896.06.11 Oudenaarde	1898.03.21 Turnhout	1890-1900, 2, 126
VERLINDE Joseph Auguste	Knokke 09.04.1895	opperwachtmeester	1928.02.14 St.-Laureins	1930.02.11 Gent	1921-30, 2, 625
VERMOERE Koen	1970.11.18	wachtmeester	1998.01.12 Aalst		
VERSCHUEREN Marc	1952.09.12	adjutant	1982.01.04	1987.01.12 Zonnebeke	
VERWEIRE Michel	1935.01.10	adjutant	1980.10.27	1984.11.05	
VETSUYPENS Philemon	Oultre 17.01.1886	gendarm	1919.11.20 Melle	1923.05.24 Olsene	1911-20, 3, 632; 1921-30, 2, 623
VIERENDEEL Henri	Geraardsbergen 21.02.1883	gendarm	1909.03.31 Olsene	1919.09.19 Gent	1901-10, 1, 218; 1911-20, 3, 631
WIEME John	1959.03.06	1e wachtmeester	1991.07.01 Aalter	1997.02.03 Deinze	
WILLEMS Arthur	Boechoute 23.11.1908	bevelhebber	1938.02.21 St.-Amandsberg	1951.07.03 Tessenderlo	1931-47, 3, 625; 1948-60, 1, 124
WULLENS Charles Louis	Beveren 24.02.1849	gendarm		1885.04.07 St.-Gillis-Waas	1880-90, 3, 105